

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1972/13

Karar Sayısı:1972/18

Karar günü:6/4/1972

Resmi Gazete tarih/sayı:24.7.1972/14255

(İşbu 6/4/1972 günlü, 1972/13-18 sayılı kararın iptale ilişkin gerekçeli bölümü, kararın "V. Sonuç" kesiminin 5 sayılı bendi uyarınca 7/4/1972 günlü mükerrer 14152 Sayılı Resmî Gazete'de Yayınlanmıştır).

İptal davasını açan : Cumhuriyet Halk Partisi.

İptal davasının konusu : 25/3/1972 günlü, 14139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm Cezalarının Yerine Getirilmesine Dair" 17/3/1972 günlü, 1576 sayılı Kanunun Anayasaya, Yasama Meclisleri içtüzüklerine ve Anayasa hukukuna aykırı olduğu ileri sürülerek ve yine Anayasanın değişik 147., değişik 149. ve 150 maddelerine dayanılarak iptali istenilmiş; ayrıca kanunun uygulanmasının durdurulması dileğinde bulunulmuştur.

II- YASA METİNLERİ:

1- İptali istenen kanun :

Dava konusu edilen "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının Yerine Getirilmesine Dair 17/3/1972 günlü, 1576 Sayılı kanun", 25/3/1972 günlü, 14139 sayılı Resmi Gazetedeki metne göre şöyledir:

"Madde 1- Askerî Yargıtay 2 nci dairesinin 10/1/1972 tarih ve 1971/457 - 1972/1 esas, 1972/1 karar sayılı ilamı ile kesinleşen, Askeri Yargıtay Başsavcılığının 3/2/1972 tarih ve 1972/187 - 98 sayılı kararıyla tashihi karar talebi reddedilen, Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı I No. lu Askeri mahkemesinin 9/10/1971 tarih 1971/13 esas 1971/23 karar sayılı hükmü ile T. C. K. nun 146/1 maddesi uyarınca ölüm cezasına mahkum edilmiş bulunan, sicilli nüfusta Erzurum Ilıca nahiyesi Özlük Köyü, hane 27, cilt 5 ve sayfa 129 da kayıtlı Cemil oğlu Mukaddes'ten doğma 1947 doğumlu Deniz Gezmiş ile Yozgat iline bağlı Çekerek İlçesi Kuşsaray Köyü, hane 21, cilt 13/2, sayfa 88/114 te kayıtlı Beşir oğlu Mediha'dan doğma 1947 doğumlu Yusuf Aslan ve Kayseri Sarız İlçesi Bahçeli Mahallesi, hane 31, cilt 2, sayfa 45 te kayıtlı Hıdır oğlu Selver'den doğma 1949 doğumlu Hüseyin İnan hakkındaki işbu ölüm cezaları yerine getirilir.

Madde 2- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 3- Bu kanunu Adalet Bakanı yürütür."

2- Dâva ile ilgili Anayasa hükümleri :

1576 sayılı Kanunun Anayasaya aykırı olduğu iddiasıyla açılan iptal dâvası ile ilgili Anayasanın değişik 64. ve 85. maddeleri aşağıdadır:

"Madde 64 (1488 sayılı Yasa ile değişik)- Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak, Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek, para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek, Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkilerindedir.

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Türkiye Büyük Millet Meclisi kanunla, belli konularda, Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname çıkarmak yetkisi verebilir. Yetki veren kanunda, çıkarılacak kararnamelerin amacı, kapsamı ve ilkeleriyle bu yetkiyi kullanma süresinin ve yürürlükten kaldırılacak kanun hükümlerinin açıkça gösterilmesi ve kanun hükmünde kararnamede de yetkinin hangi kanunla verilmiş olduğunun belirtilmesi lâzımdır.

Bu kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün yürürlüğe girerler. Ancak, kararnamede yürürlük tarihi olarak daha sonraki bir tarih de gösterilebilir. Kararnameler, Resmî Gazete'de yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur.

Yetki Kanunları ve Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulan kararnameler, Anayasanın ve yasama meclisleri içtüzüklerinin kanunların görüşülmesi için koyduğu kurallara göre, ancak, komisyonlarda ve genel kurullarda diğer kanun tasarı ve tekliflerinden önce ve ivedilikle, görüşülüp karara bağlanır.

Yayımlandıkları gün Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulmayan kararnameler, bu tarihte, Türkiye Büyük Millet Meclisince reddedilen kararnameler bu kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Değiştirilerek kabul edilen kararnamelerin değiştirilmiş hükümleri, bu değişikliklerin Resmî Gazete'de yayımlandığı gün yürürlüğe girer.

Anayasa'nın ikinci kısmının birinci ve ikinci bölümlerinde yer alan temel hak ve hürriyetler ile dördüncü bölümünde yer alan siyasî haklar ve ödevler kanun hükmünde kararnamelerle düzenlenemez. Anayasa Mahkemesi, bu kararnamelerin Anayasaya uygunluğunu da denetler

Madde 85- Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler, çalışmalarını, kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler.

İçtüzük hükümleri, siyasî parti gruplarının, Meclislerin bütün faaliyetlerine kuvvetleri oranında katılmalarını sağlayacak yolda düzenlenir. Siyasî parti grupları, en az on üyeden meydana gelir.

Meclisler, kendi kolluk işlerini Başkanları eliyle düzenler ve yürütürler."

III- İLK İNCELEME VE GÜNDEMİN DÜZENLENMESİ:

A- İlk inceleme :

a) Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15, maddesi uyarınca 27/-3/1972 gününde Muhittin Taylan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit Zarbun, Ziya Önel, Kani Vrana, Muhittin Gürün. Lûtfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun katılmalarıyla yapılan ilk inceleme toplantısında aşağıda yazılı sorunlar ele alınarak incelenmiş ve en sonda açıklanan kararlara varılmıştır :

1- Gündem sorunu :

Görüşmelerin başında, ilk inceleme için 27/3/1972 Pazartesi saat 10.00 a gündem çıkarılmış olmakla birlikte gündemin dağıtıldığı günle işin görüşüleceği gün arasında Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 33. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı on günlük süre geçmediğinden aynı fıkra hükmü uyarınca sürenin kısaltılmasına ve işin bugün ele alınmasına ayrıca Anayasa Mahkemesince karar verilmesinin gerekip gerekmediğinin üzerinde durulmuştur.

İçtüzüğün 33 maddesinin ikinci fıkrasında yer alan kural genel niteliktedir. İlk inceleme konusunu ise 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 26. maddesinin dördüncü fıkrası düzenlemektedir

. Bu fıkraya göre Anayasa Mahkemesi iptal dâvası dilekçesinin, kayıt tarihinden başlayarak on gün içinde, 26. maddenin ikinci ve üçüncü fıkralarında gösterilenleri içerip içermediğini; başka deyimle davacının kanunların veya yasama meclisleri içtüzüklerinin hangi hükümlerinin Anayasanın hangi hükümlerine aykırı olduğunu gerekçesiyle birlikte açıklama, dâva açılmasına yetkili kılan kararın onanlı örneğini ve dâvayı açanın yetkisini belirten belgeyi Genel Sekreterliğe verme yükümünü yerine getirip getirmediğini inceler. Bu araştırma Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesinde tanımlanan ilk incelemenin başlıca bölümünü oluşturmaktadır. Kanunun, dâva dilekçesinin kayıt tarihinden başlayarak on gün içinde yapılmasını buyurduğu bir incelemede içtüzüğün söz konusu 33. maddesinin bu buyruğa uymayan ikinci fıkrası kurallarının işleme düşülemez. Muhittin Gürün bu görüşe katılmamıştır.

2- Dâvaya bakmanın Anayasa Mahkemesinin görevi içinde bulunup bulunmadığı sorunu :

Anayasanın değişik 147. maddesinin birinci fıkrası ve değişik 64. maddesinin son fıkrası kurallarına göre Anayasa Mahkemesinin Anayasaya uygunluk denetimi görev ve yetkisine kanunlar, kanun hükmünde kararname, Türkiye Büyük Millet Meclisi içtüzükleri ve Anayasa değişiklikleri girmektedir. Anayasa değişiklikleri yönünden yetki değişikliğinin Anayasa'da gösterilen biçim koşullarına uygunluğunu denetleme ile sınırlıdır. Anayasa Koyucu burada "kanun" sözcüğünü salt ve geniş biçimde, başka deyimle gerçek anlamda kanun ve biçimsel anlamda kanun arasında bir ayırım yapılmaksızın tüm kapsamiyle kullanmıştır. Öte yandan yine Anayasa Koyucunun; kimi kanunları Anayasaya uygunluk denetiminden istisna etmediği dilediğinde bunu açıkça belirleme yolunu seçtiği de bir gerçektir. Anayasa kanun hükmünde sayılan "usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası andlaşmalar" da (Madde 65/Son fıkra, 153. maddede açıklanan kanunlarda ve kanun hükümlerinde, 27 Mayıs 1960 - 6/1/1961 günleri arasında çıkarılan kanunlarda (Geçici madde 4, üncü fıkra) olduğu gibi.

Ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin bir kanunun ancak biçimsel anlamda bir kanun olduğunda kuşku yoktur. Burada sorun Anayasa kurallarına göre ölüm cezasının yerine getirilmesinin kanunla mı yoksa Türkiye Büyük Millet Meclisi kararıyla mi sağlanması gerektiğindedir.

Anayasanın değişik 64. maddesi, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini genel olarak sayarken (Birinci fıkra) :

Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak;

Devletin bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek;

Para basılmasına, genel ve özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek demektir.

64. maddenin birinci fıkrasında "para basılması, genel ve özel af ilânı, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesi" konularında, fıkranın üst yanında olduğu gibi "kanun koymak" veya "kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek" deyimleri yerine "karar vermek" ten söz edilmesini, tekrardan kaçınma kaygısından doğan bir üslup özelliğine bağlamak ve buradaki karar verme deyimlerinin her yasama tasarrufu bir kararla oluşacağına göre (Anayasa - Madde 86/1) böyle bir anlamda kullanıldığını benimsemek, Anayasanın birbirini tamamlayan veya açıklığa kavuşturan hükümlerinin belirlediği düzenlenme biçimine uygun düşer.

Çünkü ölüm cezalarının yerine getirilmesi kanunla değil de kararla olacaksa böyle bir karar, niteliğine göre, ancak Türkiye Büyük Millet Meclisinin birleşik toplantısında alınabilir. Oysa Anayasa, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun birleşik olarak toplanmasını gerekli

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

gördüğü hallerde, Meclislerin ancak Anayasada gösterilen hallerde birlikte toplanacağına ilişkin 63. maddenin ikinci, fıkrası ilkesi uyarınca bunu açık kural koyarak belirleme yoluna gitmiştir. Cumhurbaşkanı'nın seçimi (Madde 95.) Cumhurbaşkanı'nın vatan hainliğinden dolayı suçlandırılması (Madde 99), Meclis soruşturması ve Yüce Divana sevk (Madde 90), savaş hali Hânı ve Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine veya yabancı silâhlı kuvvetlerin Türkiye'de bulunmasına izin verme (Madde 66), Sıkıyönetim ilânının onanması (Değişik madde 124), Bakanlar Kurulunun üniversitelerin idaresine el koyma kararının onanması (Değişik madde 120) konulan böylece düzenlenmiş ve ilk beş kümeye giren kararların alınmasına ilişkin ayrıntılı işlemler Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün ikinci, Üçüncü, Dördüncü Kısımlarında gösterilmiştir. Ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusunda bunlar benzer herhangi bir hüküm Anayasa'da, Anayasa'da bulunmadığı için de Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nde yer almış değildir. Bu arada Anayasa tasarısına ilişkin Anayasa Komisyonu raporunda "eski Anayasa rejiminde Meclis kararıyla olan ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusunun yeni rejimde kanun konusu olacağı" yolunda yapılan açıklamaya da işaret etmek yerinde olacaktır.

Öte yandan Türkiye Büyük Millet Meclisinin yine "karar vermek" deyimini altında toplanmış yetkileri arasında "ölüm cezalarının yerine getirilmesi" yanında yer alan "genel ve özel af ilânı" konusu da öteden beri kanunlarla düzenlenmekte. Anayasa Mahkemesi bunları 147. maddedeki "kanun" deyimini kapsamı içinde görmekte ve Anayasaya uygunluk denetimlerini yapmaktadır. "Bazı Suç ve Cezaların Affı" hakkındaki 3/8/1966 günlü, 780 sayılı Kanunun 5. maddesinin birinci fıkrasına ilişkin 21/2/1968 günlü, 1966/27 - 1968/8 sayılı (24/12/1969 günlü, 13382 sayılı Resmî Gazete - Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi, sayı 7, sayfa 3/18), "Bolu İli'nin Mengen Kazası Pazarköy nüfusuna kayıtlı Ali oğlu, Hayriye'den doğma 1341 doğumlu Hayrettin Hami Demiralp'in Cezalarının Affı" hakkındaki 10/1/1966 günlü, 709 sayılı Kanuna ilişkin 19/12/1966 günlü, 1966/7 - 46 sayılı (29/1/1968 günlü, 12812 sayılı ve 7/2/1968 günlü, 12820 sayılı Resmî Gazeteler - Anayasa Mahkemesi Kararlar Dergisi sayı 5, sayfa : 21/43) kararlar bu uygulamaya örnek olarak gösterilebilir.

Özetlemek gerekirse; dâva konusu 1576 sayılı Yasa Anayasasının değişik 147. maddesindeki "Kanun" deyiminin kapsamına girmektedir; Anayasasının, Anayasaya uygunluk denetimi dışında bıraktığı yasalardan da değildir. Şu duruma göre dâvaya bakmanın Anayasa Mahkemesinin görevi içinde bulunduğu karar verilmelidir.

Şahap Arıç ve Halit ZARBUN bu görüşe katılmamışlardır.

3- Dâvanın, ilk inceleme konusu koşullara uygunluğu sorunu :

Dâva konusu edilen 17/3/1972 günlü, 1576 sayılı Kanunun 25/3/-1972 günlü, 14139 sayılı Resmî Gazete'de yayımlandığı; Dâva dilekçesinin aynı gün Anayasa Mahkemesi Genel Sekreterliğince kaleme havale edilerek 250 sıra ve 1972/13 esas sayısını aldığı; 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Yasanın 26. maddesine göre dâvanın bu tarihte açılmış sayılması gerektiği ve süresi içinde olduğu; davacı Cumhuriyet Halk Partisinin Türkiye Büyük Millet Meclisinde grubu bulunduğu; Parti Tüzüğü'nün 24., 25. maddelerine göre en yüksek merkez organı olan Parti Meclisi'nin üye tamsayısının 43 olduğu; bu kurulun 28 üyenin katılımıyla 16/3/1972 gününde yaptığı toplantıda "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan haklarında verilmiş ölüm cezalarının yerine getirilmesiyle ilgili kanunun Resmî Gazete'de yayımlanmasından sonra, bu kanunun iptali için Merkez Yönetim Kurulunca düzenlenip Parti Meclisine sunulan genel gerekçedeki iptal nedenleri gözönünde tutularak Anayasa Mahkemesine dâva açılmasına" oybirliğiyle karar verildiği; dâvanın, bu karara dayanılarak Parti Genel Başkanı İsmet İnönü tarafından açıldığı anlaşılmış; dosyanın eksiği bulunmadığı ve dâvanın Anayasasının değişik 147., değişik 149. ve 150. ve 44 sayılı Kanunun

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

21., 22., 25. ve 26. maddelerine uygun olduğu saptanmıştır. Şu duruma göre işin esasının incelenmesine karar verilmelidir.

4- Dava konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması sorunu :

Davacı dâva dilekçesinde yürütmenin, başka deyimle kanunun yürürlüğünün durdurulmasını istemiştir. Bu konuda genel olarak söylenecek olan şudur:

Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkilerini Anayasa (Değişik madde 19. madde 57, madde 81, değişik madde 147. değişik madde 152) belirlemiştir; Anayasa Mahkemesinin kuruluşunun ve yargılama usullerinin kanunla, mahkemenin çalışma biçiminin de kendi yapacağı içtüzükle düzenlenmesini (Madde 148) öngörmüştür.

Anayasaya uygunluk denetimi yapılan bir kanunun, yürürlüğünün durdurulması gibi ağır sonuçları olabilecek bir yetkinin Anayasa Mahkemesine ancak Anayasa ile verilmesi gerekir. Soruna bir yargılama usulü konusu gibi bakılırsa o zaman da yetkinin Mahkemenin kuruluşunu ve yargılama usullerini düzenleyen 44 sayılı Kanunda yer alması sonucuna varılacaktır. Anayasa Mahkemesine ne Anayasa ile ne de 44 sayılı Kanunla böyle bir yetkinin tanınmamış olduğu ortadadır. Üstelik 152. maddenin eski metninde Anayasaya aykırılığı nedeniyle iptal edilen kanun ve Yasama Meclisleri İçtüzükleri hükümlerinin karar tarihinde yürürlükten kalkması öngörülmüşken 1488 sayılı Yasa ile yapılan değişiklikle yürürlükten kalkmanın ancak gerekçeli kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günde gerçekleşmesi kuralı getirilmiştir. Anayasa Koyucunun iptal edilmiş bir kanunun yürürlükten kalkması konusunda bile gösterdiği titizlik böylece daha belirginleşmiştir.

Öte yandan Anayasa'ya uygunluk denetimi için mahkemelerden gelen işlerde Anayasa'nın değişik 151. maddesi mahkemelere, Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen kanun hükümleri ilgililerin öznel haklarını etkileyeceği için, Anayasa Mahkemesi kararı gelinceye dek davayı geri bırakma, başka deyimle bir çeşit yürürlüğü durdurma sayılabilecek olan kanunu uygulamama ödevi yüklediği halde iptal davalarında somut ve öznel nitelik taşıyan Yasa'lar bakımından bir ayırım yapılarak böyle bir olanak tanınmamış olması Anayasa Koyucunun Anayasa Mahkemesi için bir "dava konusu kanunun yürürlüğünü durdurma" yetkisini öngörmediği düşünmediğini ortaya koyar. Anayasa Mahkemesinin, uygunluk denetimini yaptığı kanunun nasıl bir özelliği olursa olsun, kendisini yorum ve kıyaslamaya giderek, Yasa'ca verilmemiş böyle bir yetki ile donatmasına olanak yoktur.

Görüşmeler sonunda yürütmenin durdurulması isteminin reddi gerektiği yolunda bir görüş çoğunluğu oluşmakla birlikte gerekçeler arasında kimi ayrımlar belirmiştir, istemin reddi konusunda;

aa) Fazıl Uluocak, Şahap Arıç ve Halit ZARBUN; "Anayasa'da ve 44 sayılı Kanunda Anayasa Mahkemesine kanunların yürürlüğünün durdurulması konusunda yetki tanınmamış olduğu";

bb) İhsan Ecemiş : "Anayasa ve 44 sayılı Kanunun Anayasa Mahkemesine kanunların yürürlüğünün durdurulmasına karar verme yetkisini tanımadığı; incelenen kanunun iptali için Anayasa Mahkemesine başvurulmuş olması karşısında kanunun uygulanmamasına yani infazın durdurulmasına karar vermek ise uygulama ile görevli olan yerlere ait bulunduğ";

cc) Muhittin Taylan, Sait Koçak, Ziya Önel, Lütfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu: "Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sı kanunların yürürlüğünün durdurulması yetkisini Anayasa Mahkemesine tanımamış ve 44 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki Kanun da böyle bir yetkiyi düzenlememiştir.

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

"Diğer taraftan Anayasa hükümleri ile, kanunların Anayasa'ya uygulununun denetlenmesi görevi Anayasa Mahkemesine tanınmış ve Anayasa'nın 149. maddesinde doğrudan doğruya iptal davası açmaya yetkili olanlar gösterilmiştir. Bu hakkın kamu adına kullanıldığında da kuşku edilmemek gerekir.

"Türkiye Büyük Millet Meclisinin mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair karar tesis etmesi, yani şekli manada kanun koyması, tamamen kişisel sahada tesirini gösteren bir yasama tasarrufudur. Böyle bir kanuna karşı Anayasa'nın 149. madde-sinde gösterilen merciler tarafından Anayasa'ya aykırılıkları nedeniyle dâva açılması ve bu dâvada Anayasa Mahkemesince esasın incelenmesine karar verilmiş olması, bazı hukukî sonuçlar doğurur. Nitekim Anayasa'nın itiraz yolu ile Anayasa'ya aykırılık iddialarını düzenleyen 151. maddesinin ereği, Anayasa Mahkemesinin vereceği karara kadar davayı gören mahkemenin davayı geri bırakması suretiyle Anayasa'ya uygunluk denetiminin etkili olmasını sağlamaktır.

"Mahkemece verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair Kanun hakkında Anayasa Mahkemesince dava açılmış ve Mahkemece işin esasının incelenmesine karar verilmiş olması, ayrıca Kanunun kişi haklarının başında gelen yaşama hakkı ile ilgili bulunması, infaz ile ilgili mercilerin, tıpkı 151. maddede öngörüldüğü biçimde hareket etmelerini gerektirir.

"Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülen bu davada söz konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması hakkındaki istemin, bu nedenlerle Anayasa Mahkemesinin yetkisizliği yönünden reddine karar verilmelidir."

Yolundaki gerekçelere dayanmışlardır. Şu duruma göre yürütmenin durdurulması istemi reddedilmeli ve bu sonuç davacıya bildirilmelidir.

Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil işin özelliği dolayısıyla dava konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması gerektiği görüşünü savunmuşlardır.

5- Belgelerin getirilmesi konusu :

İşin niteliğindeki ivedilik dolayısıyla esasın incelenmesine yarayacak belgelerin yerlerinden getirilmesi konusunda Başkanlığa yetki verilmesi yerinde olacaktır.

b) Yukarıda açıklanan incelemeler sonunda yine yukarıda belirtilen gerekçelerle :

1- 27/3/1972 Pazartesi saat ona gündem çıkarılmış olmasına ve 44 sayılı Kanunun 26. maddesinin dördüncü fıkrası hükmüne göre işin bugün görüşülmesi için ayrıca karar verilmesine yer olmadığına Muhittin Gürün'ün içtüzüğün 33. maddesinin de Kanun hükmü ile birlikte nazara alınması gerektiği yolundaki karşı oyu ile ve oyçokluğu ile;

2-Davaya bakmanın Anayasa Mahkemesinin görevi içinde bulunduğu ve dosyanın eksikliği olmadığından işin esasının incelenmesine Şahap Arıç ve Halit ZARBUN'un. davanın Anayasa Mahkemesinin görevine girmediği yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

3- Yürütmenin durdurulması isteminin reddine Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Kani Vrana, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil'in işin özelliği dolayısıyla dava konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması gerektiği yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;;

A- İşin esasının incelenmesine yarayacak belgelerin yerlerinden getirilmesi konusunda Başkanlığa yetki verilmesine oybirliğiyle;

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

5- Kararın, yürütmenin durdurulması istemine ilişkin bölümünün davacı Parti Genel Başkanlığına tebliğine oybirliğiyle 27/3/1972 gününde karar verilmiştir.

B- Gündem düzenlenmesi :

a) Eldeki davanın özelliği dolayısıyla gündem düzenlenmesi işini görüşmek üzere Anayasa Mahkemesi 31/3/1972 gününde toplanmıştır. Toplantıya Muhittin Taylan, Avni Givda, Fazıl Uluocak, Sait Koçak, Şahap Arıç, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel, Kani Vrana, Muhittin Gürün, Lütfi Ömerbaş, Şevket Müftügil ve Ahmet H. Boyacıoğlu katılmışlardır.

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 33. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca gündemin, toplantı gününden en az on gün önce üyelere dağıtılması zorunludur. Ancak ivedi durumlarda bu süre mahkemece kısaltılabilir. Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılacak olan 1576 sayılı Kanun üç kişi hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkindir. Anayasa ve 44 sayılı Kanun yetki tanımadığı için kanunun yürürlüğü'nün durdurulmasına karar verilememiştir. Şu durum içtüzükteki gündemlere ilişkin sürelerin olabildiğince kısaltılmasını ve böylece davanın bir ayak önce sonuçlandırılmasını zorunlu kılar.

Avni Givda, Ahmet Akar, Ziya Önel, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil bu görüşe katılmamışlardır.

Gündemin dağıtıldığı günle toplantı günü arasındaki içtüzük gereğince en azından bulunması gerekli süreye yine İçtüzüğü'nün verdiği olanaktan yararlanılarak bağlı kalınmaması öngörüldüğüne göre davanın 6/4/1972 saat onda incelenmesi uygun olacaktır.

Avni Givda, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil bu görüşe katılmamışlardır.

Davanın 6/4/1972 gündemine alınmasının öngörülmesi dolayısıyla 4 ve 6 Nisan 1972 gündemlerinde daha önceden yer almış işler için Başkanlığın başka gün belirlemesi, dava dosyasının görüşme öncesinde ve görüşme sırasında gereği gibi incelenebilmesi için zorunlu görülmüştür.

b) Böylece :

1- İşin niteliği dolayısıyla içtüzükteki gündemlere ilişkin sürelerin kısaltılması Avni Givda, Ahmet Akar, Ziya Önel, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil'in kısaltmaya yer olmadığı yolundaki karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile kararlaştırıldıktan sonra :

Davanın 6/4/1972 saat onda incelenmesine Avni Givda, Ahmet Akar, Halit ZARBUN; Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil'in karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

2- 4 ve 6 Nisan 1972 günlerindeki işler için Başkanlıkça başka gün belirlenmesine oybirliğiyle 31/3/1972 gününde karar verilmiştir.

IV. ESASIN İNCELENMESİ :

Davanın esasına ilişkin rapor, dava dilekçesi, iptali istenilen 1576 sayılı Kanun, Anayasa'nın konuya değinen maddeleri, bunlarla ilgili yasama belgeleri; konu ile ilişkisi bulunan öteki metinler okunduktan sonra gereği görüşülüp düşünüldü :

A- Yeniden gündem düzenlenmesi sorunu :

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Görüşmelerin başında Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün esasa ilişkin raporların gündemin dağıtılmasından en az on gün önce üyelere verilmesine ilişkin 16. maddesi kuralına olayda uyulmamış olması dolayısıyla 16. maddenin gözönünde bulundurulmasının ve ona göre yeniden gündem düzenlenmesinin gerekip gerekmiyeceği üzerinde durulmuştur.

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 16. maddesinin düzenlediği de gerçekte bir "gündemlere ilişkin süre" sorunudur. Burada bu bakıma; esasa ilişkin raporun üyelere verilmesi üzerinden en az on gün geçmedikçe gündemin dağıtılmıyacağı kuralı bağlanmış olmaktadır. Oysa Mahkeme 31/3/1972 gününde içtüzükteki gündemlere ilişkin sürelerin kısaltılmasına karar vermiştir. Şu duruma göre gündemin değiştirilmesine gerek yoktur.

Bu gerekçeye dayanılarak gündemin değiştirilmesinin gerekmediği Avni Givda, Sait Koçak, İhsan Ecemiş, Ahmet Akar, Ziya Önel, Muhittin Gürün ve Şevket Müftügil'in karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile kararlaştırıldıktan sonra önce dava konusu Kanunun biçim yönünden Anayasa'ya aykırı olduğu yolundaki iddialar ele alınarak incelemeye geçildi.

B- 1576 sayılı Kanunun biçim yönünden Anayasa'ya aykırılığı .sorunu :

1- Ölüm cezasının yerine getirilmesi istemine ilişkin dosyanın gönderiliş biçiminden ortaya çıkan sorun :

Ankara Sıkıyönetim Komutanlığı 1 sayılı Askerî Mahkemesinin 9/10/1971 günlü, 1971/13 - 23 sayılı kararıyla ve Türk Ceza Kanununun 146/1. maddesi uyarınca Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan haklarında verilen ölüm cezasının Askerî Yargıtay 2. Dairesinin 10/-1/1972 günlü, 1971/457 - 1972/1 sayılı ilâmiyle onanarak ve tashihi karar istemi de Askerî Yargıtay Başsavcılığınca reddedilerek kesinleşmesi üzerine İnfaz bakımından zorunlu ön işlemlere geçilmesinin gerektiği; 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanununun 244. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisinden cezanın yerine getirilmesi kararının alınması için Ankara Sıkıyönetim Komutanlığının dava dosyasının fotokopilerini ve öteki belgeleri Başbakanlığa gönderdiği, Başbakanlığın da Anayasa'nın 64. maddesi gereğince işi Millet Meclisi Başkanlığına ilettiği; böylece konunun Adalet Bakanlığında geçmediği anlaşılmaktadır. Davacı bu durumun 1576 sayılı Kanunu biçim yönünden Anayasa'ya aykırı düşürdüğünü ileri sürmüştür.

Ne Anayasa'da ne de Yasama Meclisleri içtüzüklerinde kesinleşmiş ölüm cezalarının yerine getirilmesiyle ilgili istemlerin hangi yollardan geçerek Türkiye Büyük Millet Meclisine geleceğini belirleyen bir kural yer almış değildir. 1402 sayılı Sıkıyönetim Kanununun 6. maddesi uyarınca Sıkıyönetim Komutanı Başbakana karşı sorumlu bulunduğu; ölüm cezasının Sıkıyönetim Komutanlığı Askerî Mahkemesince verilmiş ve Askerî Yargıtayca onanmış olmasına kesinleşmiş böyle bir ceza üzerinde Adalet Bakanlığınca kullanılacak herhangi bir yetki düşünülmemeyeceğine göre dosyanın Sıkıyönetim Komutanlığından Başbakanlığa, oradan da Millet Meclisi Başkanlığına gönderilmesinden de bir aksaklık ve aykırılık görülmesi ve bu tutumun olağan sayılmaması yersiz ve dayanıksız olur.

Şu duruma göre kesinleşmiş ölüm cezasının yerine getirilmesi istemine ilişkin dosyanın Türkiye Büyük Millet Meclisine Başbakanlıkça gönderilmiş olmasının dava konusu 1576 sayılı Kanunun biçim yönünden iptalini gerektirmeyeceği ortadadır.

2- Millet Meclisi Başkanlık Divanının görüşmeler sırasındaki durumundan ortaya çıkan sorun :

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

1576 sayılı Kanuna ilişkin teklifin Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesi sırasında Başkanlık Divanının biri başkanvekili, ikisi kâtip olmak üzere üç Adalet Partili üyeden oluştuğu anlaşılmaktadır. Davacı bu durumun Anayasa'nın 84. maddesinin ruhuna uymayan önemli bir usul ve şekil eksikliği olduğunu ileri sürmüştür.

Bu konu görüşülürken Millet Meclisi Başkanlık Divanının genel olarak kuruluş biçiminin incelenmesinin gerekip gerekmediği üzerinde durulmuş; davacı, genel olarak Millet Meclisi Başkanlık Divanının, Meclisteki siyasî parti gruplarının güçleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak biçimde kurulmadığını ileri sürmemiş ve iddiasını yalnızca o günkü görüşmeleri yöneten üç kişilik kurula yöneltmiş bulunduğundan kanunun araştırılması gerektiği Muhittin Gürün'ün karşı oyu ile ve oyçokluğu ile kararlaştırıldıktan sonra inceleme sürdürülmüştür.

Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrası, Yasama Meclisleri İç Tüzüklerinde görev ve adları ve görevlilerin sayısı ile birlikte saptanmış ve buralardaki tanımlamaya uygun (Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü madde 3; Millet Meclisinde uygulanmakta olan içtüzük ; madde 5) Başkanlık Divanlarının bir bütün olarak kuruluşunu düzenleyen ilkeyi getirmektedir. Bu ilkeye göre Meclislerin Başkanlık Divanları o Meclisteki siyasî parti guruplarının güçleri ölçüsünde Divana katılmalarını sağlayacak biçimde kurulur. Bir Meclisin başkanlık divanı bu ilkelere uygun olarak kurulduktan sonra Divan görevlilerinden belirli bir birleşimi yönetecek olan bir başkan veya başkanvekili ve yukarıda değinilen içtüzükler hükümlerine göre sıra ile görev yapacak en az iki Divan kâtibinden oluşmuş kuralda çeşitli nedenlerle ve zorunluluklar yüzünden aynı partiden kimseler bir araya gelmiş olabilirler. Anayasa'nın 84. maddesinin birinci fıkrası ilkesinin bu dar kadrolu kurullarda mutlaka yansıtılması gibi bir düşünce uygulamalarda büyük aksamalara hattâ olanaksızlıklara yol açabileceği gibi ilkenin konuluş ereğine de uymaz. Kaldı ki olayda, 1576 sayılı Kanuna ilişkin teklifin görüşüldüğü birleşimi yöneten Başkanlık Kurulunun maksatlı olarak o biçimde oluşturulduğu, başka partilere mensup, sırası gelmiş Divan üyelerinin bu kurula girmelerinin engellendiği ve söz konusu Başkanlık Kurulunun yönetiminde yansız sayılamıyacak davranışlar bulunduğu yolunda ne bir bilgi ne de bir iddia vardır.

Şu duruma göre görüşmeler sırasında Millet Meclisi Başkanlık Divanı üyelerinin aynı partiden kimselerden oluşmuş bulunmasının Kanunun biçim yönünden iptalini gerektirdiği düşünülemez.

3- Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarında verilmiş öncelik ve ivedilik kararları dolayısıyla ortaya çıkan sorun :

Dava konusu 17/3/1972 günlü, 1576 sayılı "Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan'ın ölüm cezalarının yerine getirilmesine dair Kanun" a ilişkin teklifin, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarında görüşülmesi sırasında öncelik ve ivedilik kararları verildiği anlaşılmakta ve davacı bu kararların verilmesinde Yasama Meclisleri içtüzükleri hükümlerine aykırılık bulunduğunu ileri sürmektedir.

Dosya içindekilere göre durum şudur :

1576 sayılı Kanuna ilişkin teklifin Millet Meclisi Genel Kurulunda görüşülmesinde teklif 10/3/1972 gündeminin "V. iki Defa Görüşülecek İşler - B. Birinci Görüşmesi Yapılacak İşler" bölümünün 30. maddesinde yer almışken Adalet Komisyonu Başkanının gerekçesiz Önerisi üzerine öncelik karan ve teklifin tümü üzerindeki görüşmeler bitip maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra Adalet Komisyonunun 7/3/1972 günlü 3/744-34 sayılı raporundaki gerekçesiz istem oylanarak, ivedilik kararı verilmiş böylece kanun teklifi öteki bütün işlerden önce ve yalnız bir kez görüşülmüştür.

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Kanun teklifinin Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda görüşülmesinde de teklif 16/3/1972 gündeminin "V. İki Defa Görüşülecek İşler-B. Birinci Görüşmesi Yapılacak İşler" bölümünün birinci maddesinde iken gerekçesiz bir önerge üzerine öncelik karar ve teklifin tümü üzerindeki görüşmeler bitip maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra Anayasa ve Adalet Komisyonu raporundaki gerekçesiz istemden ayrıca sunulan gerekçeli öneri oylanarak ivedilik kararı verilmiş; böylece kanun teklifinin Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulunda da öteki bütün işlerden önce ve yalnız bir kez görüşülmesi sağlanmıştır.

Anayasa'nın 85. maddesinin birinci fıkrası uyarınca Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisler çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütürler. Anayasa Mahkemesinin Yasama Meclisleri içtüzüklerinin biçime ilişkin hükümleri üzerindeki oturmuş görüşü şöyle özetlenebilir : "İçtüzüklerin biçime ilişkin tüm hükümlerinin aynı önem derecesinde bulunduğu düşünülemez. Bunların arasında Yasama Meclisince verilen kararın geçerliği üzerinde etkili olabilecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi ayırntı sayılabilecek nitelikte olanlar da vardır. Birinci kümeye girenlere aykırı tutumun iptal nedenini oluşturacağını, buna karşılık öteki biçim kurallarına uymamanın iptali gerektirmeyeceğini kabul etmek yerinde olur. Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız içtüzükte bulunan biçim kuralları arasında böyle bir ayırım yapılması zorunludur. Çünkü içtüzüklerdeki biçim kurallarına aşın bağıllık yasama meclislerinin çalışmalarını gereksizce aksatır. İçtüzük hükümlerine aykırı düşen işlemlerden hangilerinin iptal nedeni sayılacağı sorunu, uygulanacak İçtüzük hükmünün önemine ve niteliğine göre çözülecek ve incelemeleri sırasında Anayasa Mahkemesince değerlendirilip saptanacak bir konudur."

Gerek Millet Meclisinin kendi içtüzüğü halâ yapılmadığı için toplantı ve çalışmalarında, Anayasa'nın geçici üçüncü maddesine dayanılarak, hükümleri uygulanmakta olan Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükteki İçtüzüğünde (1 Kasım 1956 günlü Dahili nizamname : Madde 99, 78), gerekse Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünde (Madde 69, 44) Kanun tasarı ve tekliflerinin iki kez görüşülmesi kural olarak kabul edilmiş; gündemlerin düzenlenmesinde izlenecek sıra saptanmış; hangi tasarıların tek görüşmeye bağlı tutulacağı, iki görüşmeye bağlı tasarı ve tekliflerin bir kez görüşülmesiyle nasıl yetinileceği ve gündemdeki sıraların, bozulması usulü istisna hükümleri halinde ayrıca gösterilmiştir.

Bir kanun tasarı veya teklifinin bir kez görüşülmesiyle yetinilmesi konusuna Yasama Meclisleri içtüzükleri büyük önem vermişler ve konuya sıkı hükümlere bağlamışlardır. Bu hükümler şöyle özetlenebilir : Bir tasarı veya teklif Yasama Meclisine sunulurken veya birinci görüşmesinden önce hükümet, teklif sahibi yahut ilgili komisyon ivedilik kararı verilmesini istemelidir. Ortada Yasama Meclisini kabul edeceği esaslı bir neden bulunmalıdır. İvedilik kararı yazılı ve gerekçeli olarak istenmelidir. (Dahili Nizamname : Madde 70, 71, 72 Cumhuriyet Senatosu içtüzüğü madde : 46, 47, 48)

Günden sırasının bozulabilmesi, başka deyim bir kanun tasarı veya teklifinin gündemdeki öteki işlerden önce görüşülebilmesi için de sıkı koşullar vardır: Hükümet veya Komisyon öncelikle görüşme kararı istemeli, istem yazılı ve gerekçeli olmalıdır. (Dahil Nizamname : Madde 74 - Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü : Madde 45)

İçtüzük hükümleriyle konu üzerinde gösterilen titizlik yerinde ve olağan görülmelidir. Yasaların Devlet hayatındaki yerlerinin önemi ve ağırlığı herhangi bir açıklamayı gerektirmeyecek biçimde ortadadır. Böylesine Önemli bir yasama belgesinin, üzerinde durularak ereğe en uygun biçimde, eksiksiz olarak çıkabilmesini ve ayrıca manevî değer ve nüfuzunun yüksek tutulmasını sağlamak üzere uyulması en azından zorunlu bulunan kural ve koşulların yeri Yasama Meclisleri İçtüzükleridir. Bu kural ve koşullara göre iki kez görüşülmesi gerekli bir kanun tasarı veya teklifi üzerinde tek görüşme ile yetinilmesi, başka deyimle ana kuraldan uzaklaşılması elbette güçlü,

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

kabule değer bir gerekçeyi zorunlu kılar, ivedilikle görüşülme istemlerinde gerekçenin açıklanmasının kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetlendiği bir ülkede bir başka önemi vardır. Böylece Anayasa Mahkemesi bir kanun tasarı veya teklifinin görüşülmesinde ana kuraldan uzaklaşılması nedeni değerlendirme olanağını bulmuş olacaktır.

İvedilik kararının istenmesi zamanına ilişkin içtüzük hükümleri de önemli, ağır basan biçim kurallarıdır. Kuralın, sonuç olarak ve konuya ilişkin içtüzük maddelerinin tümü birlikte ele alındığında, ivedilik kararının verilmesi zamanına da saptadığı görülür. Bu zaman tasarı veya teklifin birinci görüşmesinin başlaması ile sona erer. Bundan sonraki evrelerde böyle bir istemde bulunulması veya istemin karara bağlanması artık söz konusu olamaz. Bu da işin niteliğinin bir gereğidir. Çünkü hakkında ivedilik kararı verilmiş bir tasarı veya teklif ancak bir kez görüşülebilecek, tasarı veya teklifte ikinci kez düzeltme ve değişiklik yapılması olanağı kalmıyacaktır. Bu durumu görüşmeler başlamadan önce tüm Yasama Meclisi üyeleri bilmeli ve tutumlarına ona göre yön vermelidirler. Birinci görüşme başladıktan, hele olayda olduğu gibi, maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra ivedilik kararı verilmesi ikinci görüşme yolunu ansızın kapatır ve bir bölüm Yasama Meclisi üyelerini bir oldu bitti ile karşılaştırır.

Yasama Meclisleri gündemlerindeki sıraların bozulması, değiştirilmesi de önemli bir olgudur. Bunu sağlayacak olan öncelik istemlerinin gerekçeli olmasını zorunlu kılan İçtüzük hükümleri üzerinde de yukarıda ivedilik istemi erindeki gerekçeler için söylenenler geçerli olduğundan onları burada tekrarlamamanın yeri yoktur.

Yukarıdan beri açıklananlarla varılan sonuç şudur: Yasama Meclisleri İçtüzüklerinin öncelik ve ivedilik istemlerinin gerekçeli olmasına, ivedilik kararlarının kanun tasarı veya teklifinin birinci görüşmesi başlamadan önce verilmesine ve bu buyruğun doğal sonucu olarak da birinci görüşme başlamadan önce karara bağlanmasına ilişkin kuralları bir Kanunun geçerliği üzerinde etkili olabilecek nitelikte önemli ve esaslı biçim hükümleridir. Bunlara aykırı tutumlar o Kanunun biçim yönünden iptali nedenini oluşturur.

Daha önce de değinildiği üzere dava konusu 1576 sayılı Kanuna ilişkin teklifin Yasama Meclislerindeki görüşmelerinde Millet Meclisinde gerekçesiz istemler üzerine, İçtüzüğe uygun olmayan bu önerilerin oylanmasına bile olanak yok iken, öncelik ve ivedilik kararları verilmiş ve ivedilik istemi teklifin tümü üzerindeki görüşmeler bittikten ve maddelere geçilmesi kabul edildikten sonra söz konusu olmuş ve karara bağlanmıştır. Cumhuriyet Senatosunda da -ivedilik isteminin gerekçeli olması dışında - durum böyledir. Demek ki teklifin öncelik ve ivedilikle görüşülmesine karar verilirken Millet Meclisinde uygulanan İçtüzüğün 70., 71., ve 74. ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 45. ve 46. maddelerine aykırı davranılmıştır. Bu davranış ivedilik kararlarını, öncelik kararlarında olduğu gibi, değersiz ve hükümsüz bıraktığı için ana kuraldan ayrılma ve kanun teklifini bir kez görüşme işlemleri de böylece hukukî dayanaktan yoksun kalmış ve Millet Meclisinde uygulanan içtüzüğün 99. ve Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünün 69. maddelerinde yer alan ana kurala da ayrıca aykırı düşülmüştür. Şu durum 1576 sayılı Kanunun biçim yönünden iptalini gerekli kılar.

Şurasını da belirtmek yerinde olur ki söz konusu içtüzük kurallarının ayrıntı hükümlerinden imişçesine, ihmal edilebileceğini savunmaya, bu kuralların yukarıda tartışılan nitelikleri elvermez. Kanunların geçerliği için zorunlu belli başlı usul koşullarından birkaçını oluşturan söz konusu kurallara uyulmaksızın çıkarılmış bir kanunun akıbetine bu aykırılığın etkisi olmadığı yolunda bir görüş giderek tüm içtüzük kurallarının uygulanıp uygulanmamasını Yasama Meclislerinin takdirine bırakmaya varır ve Anayasa'nın 85. maddesinin birinci fıkrasının buyurucu hükmünü işlemez duruma getirerek uygulama dışı bırakır. Böyle bir tutumu haklı göstermeğe ve hukuk açısından savunmaya olanak yoktur.

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Fazıl Uluocak, Şahap Arıç, Halit ZARBUN, Lütfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu 1576 sayılı Kanunun biçim yönünden iptali gerektiği yolundaki görüŖe katılmamıŖlardır.

C) Öteki aykırılık iddiaları :

Yukarıda kararın I sayılı bölümünde özetlenen gerekçesinden de anlaşılacağı üzere davacı başka aykırılık iddialarında da bulunmuştur Ancak Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurallarındaki öncelik ve ivedilik kararları verilmesinde Yasama Meclisleri içtüzüklerine aykırı davranılmasının dava konusu 1576 sayılı Kanunu Anayasa'nın 85. maddesine aykırı duruma düşürdüğü sonucuna varıldığına ve Kanunun iptali öngörüldüğüne göre öteki aykırılık iddialarının incelenmesine yer olmamak gerekir.

Ç- İptale ilişkin bölümün yayımlanması sorunu :

Anayasa'nın değişik 152. maddesinin ikinci fıkrası kuralına göre Anayasa Mahkemesince, Anayasa'ya aykırı olduğundan iptaline karar verilen Kanun, ancak gerekçeli kararın Resmî Gazete'de yayımlandığı günde yürürlükten kalkar.

İşbu kararın tümünün yazılıp yayıma gönderilmesi vakit alacağından işin özelliği dolayısıyla, başka deyimle iptali öngörülen 1576 sayılı Kanunun üç kiŖi hakkındaki kesinleşmiŖ ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin bulunduğu göz önünde tutularak, Anayasa'ya uygunluk denetiminin etkisiz kalmasını önlemek üzere kararın iptale ilişkin gerekçeli bölümünün Anayasa'nın değişik 152. maddesi uyarınca Resmî Gazete'de hemen yayımlanmasına karar verilmelidir.

V. SONUÇ:

1. Ölüm cezasının yerine getirilmesi istemine ilişkin dosyanın Türkiye Büyük Millet Meclisine Başkanlıkça gönderilmiş olmasının 17/3/1972 günlü, 1576 sayılı Kanunun biçim yönünden iptalini gerektirmediğine oybirliğiyle;

2. Görüşmeler sırasında Millet Meclisi Başkanlık Divanı üyelerinin aynı partiye mensup kiŖilerden oluşmuş bulunmasının Kanunun biçim yönünden iptalini gerektirmediğine oybirliğiyle;

3. Millet Meclisinde öncelik ve ivedilik ve Cumhuriyet Senatosunda öncelik önergelerinde gerekçe gösterilmemek ve her iki Yasama Meclisinde teklifin maddelerine geçilmesine karar verildikten sonra ivedilik istemleri oylanmak suretiyle Yasama Meclisleri içtüzüklerine aykırı davranılmasının Kanunu Anayasa'nın 85. maddesine aykırı duruma düşürdüğüne ve biçim yönünden iptalini gerektirdiğine ve bu nedenle 1576 sayılı Kanunun iptaline Fazıl Uluocak, Şahap Arıç, Halit ZARBUN, Lütfi Ömerbaş ve Ahmet H. Boyacıoğlu'nun karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

4. İptal kararına göre öteki aykırılık iddialarının incelenmesine yer olmadığına oybirliğiyle;

5. İşin özelliği dolayısıyla kararın tümü daha sonra ayrıca yayımlanmak üzere kararın iptale ilişkin gerekçeli bölümünün Anayasa'nın değişik 152. maddesi uyarınca Resmî Gazete'de hemen yayımlanmasına oybirliğiyle;

6/4/1972 gününde karar verildi.

Başkan
Muhittin Taylan

Başkanvekili
Avni Givda

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Sait Koçak

Üye
Şahap Arıç

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Ziya Önel

Üye
Kâni Vrana

Üye
Muhittin Gürün

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Şevket Müftügil

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

I- Dâva konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması sorunu: Anayasa, iptal dâvalarında Anayasa Mahkemesine dâva konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulması yetkisini vermemiştir. Üstelik 20/9/1971 günlü, 1488 sayılı Kanununun Anayasa'nın 152. maddesine getirdiği değişikliğe göre artık iptal kararı dahi iptal tarihinde iptal konusu hükmü yürürlükten kaldıramamakta ve iptalin etkisini gösterebilmesi gerekçeli kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasına bağlı bulunmaktadır. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü, 44 sayılı Kanunda da tabiatıyla konuyu düzenleyecek herhangi bir hüküm yer almamıştır.

Şu durum iptal davası açabilme yetkisinin kullanılmasındaki soyut ve kamusal nitelik ve dava konusu olacak kanunların genellikle belirli Özne hakları doğrudan doğruya, somut, olumsuz ve telafi edilemez biçimde etkiler olmaması ile izah edilebilir. Bunların içinde tek denebilecek istisna biçimsel yönden yasa sayıldığı için Anayasa'ya uygunluk denetiminden geçirebileceğini kabul zorunda bulunan "Türkiye Büyük Millet Meclisinin mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin kararları"nın yansıtan kamulardır. Anayasa koyucunun bu pek istisnaî ve özel konu üzerinde durmadığı, durmuşsa bile - on yıl içinde Anayasa Mahkemesine ancak bu kez ilk olarak ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin bir kanunun Anayasa'ya aykırılığı iddiasıyla başvurulmasının da gösterdiği gibi - pek seyrek ortaya çıkabilecek bir olay için özel bir tedbir öngörmeyi gereksiz bulduğu ve işi Anayasa Mahkemesinin içtihadına bıraktığı düşünülebilir.

Öte yandan Anayasa'ca Kanunların Anayasa'ya uygunluk denetiminin sağlanması yollarından biri olarak öngörülen "Anayasa'ya aykırı mahkemelerde ileri sürülmesi" konusunun, başka deyimle Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurma usulünün yer aldığı 151. maddede

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

ise bakılmakta olan dâvada uygulanacak kanun hükümlerinin mahkemece Anayasa'ya aykırı görülmesi veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının mahkemece ciddi olduğu kanısına varılması hallerinde, Anayasa'ya aykırılığı ortaya atılan hükümler doğrudan doğruya belirli özel hakları etkileyeceği için mahkemenin Anayasa Mahkemesinin vereceği karara kadar dâvayı geri bırakması kuralı benimsenmiş; böylece - eldeki dâva gibi - belirli özne hakları doğrudan doğruya etkileyen bir kanunun iptal dâvası yolu ile Anayasa'ya uygunluk denetimi yapılırken Anayasa Mahkemesinin nasıl davranması gerektiği konusuna ışık tutulmuştur.

1972/13 esas sayılı Dâvada davacının yürütmenin durdurulması istemi incelenip karara bağlanırken Anayasa Mahkemesine düşen bu işte Anayasaya uygunluk denetimi görevim gereği gibi yerine getirebilme yolunu bulmak, bunun için de Anayasa'da dâva konusu böyle bir kanunun yürürlüğünün durdurulmasını sağlayacak hüküm değil durdurmayı engelliyecek kural bulunup bulunmadığını araştırmaktadır. Dâva konusu kanun üç kişinin ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkindir. Kanun bir kez uygulanıp üç kişi ölüm cezasına çarptırıldı mı artık Anayasa Mahkemesinin Anayasa'ya uygunluk denetiminden bir etki ve sonuç alınamayacağı ortadadır. Böylece bir durum Anayasa Mahkemesinin denetim görevini yerine getirmemesiyle birdir. Öte yandan Anayasa'da dâva konusu kanunun Anayasa Mahkemesinin kararına kadar durdurulmasını engelleyecek bir hüküm bulunmadığı gibi yukarıda değinilen 151. madde hükmü özne haklara ilişkin kanunların Anayasa'ya aykırılığı söz konusu olunca tutulacak yolun ilkesini ve örneğini de vermektedir. Burada yapılacak olan, dâva konusu Kanunun yürürlüğünün durdurulmasına karar vermek ve böylece, dâvaya bakma Anayasa Mahkemesinin görevi içinde görüldüğüne göre Anayasaya uygunluk denetimi gereklerini sonuca etkili olabilecek bir biçimde yerine getirmektedir.

27/3/1972 günlü, ilk inceleme toplantısında yürütmenin durdurulması isteminin reddi yolunda verilen karara yukarıda açıklanan nedenlerle karşıyız.

II- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğündeki gündemlere ilişkin sürelerin kısıtlanması sorunu:

1- Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 16. maddesine göre esasa ilişkin raporların bir örneği gündemin dağıtılmasından en az on gün önce üyelere verilir. 33. maddede ise gündemlerin toplantı gününden en az on gün önce asıl ve yedek üyelere dağıtılacağı yazılıdır. Bu hükümler uyarınca bir işin esası raporun dağıtımını üzerinden en az yirmi gün geçmedikçe görüşülemez. Bu süre içtüzük hazırlanırken uzun tartışmalar sonunda ve ılımlı bir görüşle üyelere karara bağlayacakları işi yeterince inceleme olanağını vermeğe elverişli en kısa zamanın bu olabileceği düşüncesiyle kabul edilmiştir.

İçtüzükte, esasa ilişkin raporun ve gündemin dağıtım günleri arasında en azından bulunması zorunlu on günlük sürenin kısıtlanmasını öngören bir hüküm yoktur. Bu da olağandır. Çünkü kanunların ve yasama Meclisleri içtüzüklerinin Anayasa'ya uygunluğunu denetleme gibi önemli, ağır ve ciddi bir görevi yerine getirmenin bundan daha kısa bir süreye sığabilecek incelemelere dayandırılması düşünülemez. Gündemin dağıtımını ve toplantı günleri arasında en azından geçmesi gerekli on güne gelince; ivedi durumlarda bu sürenin mahkemece kısıtlanmasına Anayasa Mahkemesi içtüzüğü'nün 33. maddesinin ikinci fıkrası olanak vermektedir.

İnceleme konusu dâvada, ivedi bir durumun bulunmadığı bir yana, işin önemi ve özelliği hiç değilse içtüzükteki olağan en az sürelerin korunmasını gerektirir. Bu önem ve özelliğin uzun uzadıya açıklanmasına yer yoktur. Ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin bir kanun Anayasa'ya uygunluk denetimi için ilk kez Anayasa Mahkemesine gelmektedir. Böyle bir dâvada uygulanacak esaslar daha önceden benzeri kararlarla ilkelere bağlanmış değildir. Anayasa Mahkemesinin Yasama Meclisleri içtüzüklerine aykırılık iddiaları ile ilgili bir çok eski kararlarının elden ve gözden geçirilmesi gereklidir. Dâvanın sonucu hiç değilse bugün için, üç insanın ölüm kalım sorununu

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

çözecektir. Onun içindir ki derinlemesine ve ayrıntılı bir incelemeye ve sükûnetle, etraflıca düşünmeye gereksinme vardır. Öte yandan dâvada Yasama Meclislerinin görüşmeler sırasında aldığı öncelik ve ivedilik kararlarında içtüzüklere aykırılık bulunduğu iddialarına ağırlık verilmişken Anayasa Mahkemesinin incelemenin daha ilk evresinde kendi İçtüzüklerindeki süreleri kısıtlamaya girişmesi ve bunu tartışma konusu yapması yerinde bir davranış olmasa gerektir. Süreleri kısaltmanın, olayla her yönden ilgilenen kamu oyununda yanlış anlaşılmalara yol açması da akla gelebilir. Bir de su durum unutulmamalıdır : Anayasa Mahkemesi içtüzüğü görüşülen bir işte üyelerin oylarının yeterli bir incelemeye ve tartışmaya dayandırılmasına öylesine önem vermiştir ki görüşmelerin yeterliğinin karar altına alınmasını yasaklamış, (Madde : 17/6) ve üyelere bir işi yeterince incelemeye olanak bulamadığını ileri sürerse o işin görüşülmesinin, tartışmasız, başka bir güne bırakılmasını hükme bağlamıştır. (Madde : 17/8). Eldeki davanın görüşülmesi için öngörülen güne kadar yeterli bir incelemenin yetiştirilmesinin çok güç olacağı kimi üyelere önceden ileri sürülürken gündem anlaşılmalığının bir çoğunluk azlık, başka deyimle bir sayı sorunu imişçesine oylama yoluyla çözümüne gidilmesinin içtüzüğün bu konuda yukarıda değinilen iki hükmünün belirlediği ereği ile bağdaştırılamayacağı ortadadır.

Dâva konusu Kanunun ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin bulunuşunun duruma ivedilik kazandırdığı yolundaki bir savda geçerli ve tutarlı olamaz. Çünkü Anayasa Mahkemesi davacının yürütmenin durdurulması isteminin reddine karar vererek 17/3/1972 günlü, 1576 sayılı Kanunun özel haklara olan etkisiyle ilişkisini önceden kesmiştir. Şu duruma göre kararın bir hafta önce veya sonra çıkmasının bu yönden bir ağırlığı olması düşünülemez.

Yukarıdan beri açıklananların ortaya koyduğu gibi dâvada hiç değilse Anayasa Mahkemesi İçtüzüğündeki olağan sürelerden yararlanılması zorunluğu vardır. Oysa sırf sürelerin kısaltılması konusunu görüşmek üzere yapılan 31/3/1972 günlü toplantıda esasa ilişkin raporun 30/3/1972 de çalışma günü sonuna doğru dağıtıldığı gözönünde bulundurulmaksızın rapor ve gündem dağıtım günleri arasında geçmesi zorunlu ve kısaltılması olanaksız on günlük süre dahi korunmayarak ve üyelere inceleme için ancak üç buçuk çalışma günü bırakılarak "İçtüzükteki gündemlere ilişkin sürenin kısaltılmasına ve dâvanın 6/4/1972 günü saat 10.00 da görüşülmesine" karar verilmiştir. Bu karara yukarıda belirtilen nedenlerle karşıyız.

2- 6/4/1972 günü, görüşmelerin başında içtüzüğün 16. maddesi gözönünde bulundurularak ona göre yeniden gündem düzenlenmesi konusu ortaya atılmış ve böylece gündem yönünden benimsenen yanlış tutumun düzeltilmesine yol açılmak istenilmişse de çoğunluk bu görüşü benimsememiştir. Gündemin değiştirilmesine yer olmadığı yolundaki karara karşıoy yazısının (II - 1) sayılı bölümünde açıklandığı için tekrarlanmasına yer kalmayan ve bu konuda da geçerli olan nedenlerle karşıyız.

III- SONUÇ :

1972/13 esas sayılı davada 27/3/1972, 31/3/1972 ve 6/4/1972 günlerinde verilen ara kararlarının karşıoyda bulunduğumuz bölümleri ve karşı oyun dayandığı gerekçeler yukarıda belirtildiği gibidir.

Başkan vekili
Avni Givda

Üye
Ahmet Akar

KARŞIOY YAZISI

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sında, öncelikten, 92. ve 155. maddeleri dışında ivedilik halinde bahseden hiç bir hüküm yer almadığı gibi, Anayasa'nın geçici 3. maddesinde "Bu Anayasa'ya göre kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisinin, Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Senatosunun toplantı ve çalışmaları için, kendi içtüzükleri yapıncaya kadar, Türkiye Büyük Millet Meclisinin 27 Ekim 1957 tarihinden önce yürürlükte olan İçtüzüğü hükümleri uygulanır." denilmiş ve 85. maddenin birinci fıkrasında, Türkiye Büyük Millet Meclisi ve Meclisleri, Çalışmalarını, kendi yaptıkları İçtüzükleri hükümlerine göre yürütecekleri belirtilmiştir.

İçtüzük hükümlerine Yasama Meclislerince uyulmamış veya bu hükümlerin hatalı bir biçimde uygulanmış olması, kanunu Anayasa'ya mutlaka aykırı bir hale getireceği anlamı, Anayasa'nın 85. maddesinden çıkarılamaz. Nitekim Anayasa Mahkemesi, değişik kararlarında ve örneğin 16/11/1965 günlü ve 1964/38 esas 1965/59 sayılı kararında bu hususu (İçtüzük hükümleri genellikle, şekle ait kurallardır. Burada hatıra gelen soru, bir kanun yapılırken İçtüzüklerin hangi hükümlerine aykırılığın, iptal nedeni sayılıp sayılmayacağıdır. Yasama Meclislerince verilen kararın sıhhati üzerinde etkili olabilecek nitelikte bulunanlar olabilir. Bir İçtüzük hükümlerine aykırı düşen işlemlerden hangilerinin iptal nedeni sayılacağı, uygulanacak İçtüzük hükmünün önemine ve niteliğine göre Mahkememizde takdir edilecek bir konudur.) tarzında açıklığa kavuşturmuştur.

O halde, dava konusu 1576 sayılı Kanunun Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunda öncelik ve ivedilikle görüşülmesine dair kararlar alınırken, kanunun iptalini gerektirecek ölçü ve nitelikte hatalı uygulamada bulunulup bulunmadığının araştırılarak saptanması gerekir.

Anayasa'nın 155. maddesi, Anayasa değişiklikleri dışında ivedilik kararı alınamayacağı yolunda bir kural koymamıştır. Öte yandan gerek Millet Meclisi ve gerekse Cumhuriyet Senatosu İçtüzükleri öncelik ve ivedilik tekliflerini ve bu hususta Genel Kurulların karar alma yetkilerini düzenlediği gibi, ayrıca bir defa görüşmeye tabi tutulacak kanunları da göstermiş bulunmaktadır. Millet Meclisi İçtüzüklerinin 74. ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 45. maddelerinde, Hükümet veya tarafından yazılı ve gerekçeli bir istek üzerine, bir tasarı veya teklifin diğer işlerden önce görüşülmesine karar verilebileceği belirtilmektedir. Gerçekten maddelerin bu yazılış tarzına göre, öncelik isteği yazılı olmak ve gerekçeli bulunmak zorundadır. Oysa ne Millet Meclisi Adalet Komisyonunun kararınca ve Millet Meclisi Başkanlığına sunulan önergede ve nede Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonu kararı ile Cumhuriyet Senatosuna sunulan öncelik önergesinde bir gerekçe yer almamıştır.

Diğer taraftan Millet Meclisi İçtüzüğünün 70. maddesinin ikinci fıkrasında, (Bir lâyiha veya teklifin yalnız bir defa müzakerede iktifa edilmesi için Meclisin kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça müstaceliyet kararı verilmez.) ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 46. maddesinin ikinci fıkrasında da (Bir tasarı veya teklifin yalnız bir defa görüşülmesi ile yetinilmesi için Cumhuriyet Senatosunun kabul edeceği esaslı bir sebep olmadıkça ivedilik kararı verilemez.) denilmesi karşısında, esaslı sebebin var olup olmadığını belli etme ve karar alma hak ve yetkisinin Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosunun Genel Kurullarına tanındığı açıkça anlaşılmaktadır. Bu bakımdan Millet Meclisi İçtüzüğünün 71. ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğünün 47. maddesindeki şartlar arasında, esaslı sebebin gösterilmemiş olması, Komisyon kararı veya önergelerin geçerlilik koşulu olarak ele alınamaz. Çünkü Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurulları öne sürülen sebeplerle bağlı tutulamayacağına göre. Genel Kurul kararlarında içtüzük hükümlerinin öngördüğü nitelikte bir sebebin, memleketin içinde bulunduğu durum, özellikle Türkiye Büyük

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Millet Meclisince itiraz edilen Sıkıyönetim ilâm kararı ve bunun defalarca uzatılması, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarınca alınan ivedilik kararının kamu yararı gibi esaslı bir sebebe dayanmadığı yolundaki görüşün isabetli olduğunu da ortaya koymaz.

Kaldı ki her iki Meclis İhtüzüğünde, ivedilik tekliflerinin ne zamana kadar verileceği düzenlenmiş olmasına rağmen, bu tekliflerin ne zaman oya sunulacağı belirtilmemiştir. Bu bakımdan ivedilik istemlerinin maddelerin görüşülmesine geçildiğinde oylanması, İhtüzükte yer alan hükümlere de doğrudan doğruya bir aykırılık olarak tavsif edilemez. Nitekim davacı dahi bu konuda Anayasa'ya ve İhtüzük hükümlerine aykırılıktan söz etmemiştir.

Özetlemek gerekirse, öncelik ve ivedilik tekliflerinin gerekçe taşınamaması, Millet Meclisi ve Cumhuriyet Senatosu Genel Kurullarınca belirtilen iradeleri zedeleyecek ve bunları Anayasa açısından iptal ettirecek nitelikte bir sakatlık ortaya koyamayacağı, alınan İvedilik kararlarının, Meclislerde o işin yeterince incelenmemiş olduğunun delil ve karinesi de sayılamayacağı, bu yönden İhtüzük hükümlerine ters düşen davranışların sırf bu sebeplerle iptal nedeni olarak ele alınamayacağı cihetle, öncelik ve ivedilik hususunda İhtüzüklerde saptanan Anayasa'nın kurallara açıklanan biçimdeki hatalı uygulamalar sebebiyle 1576 sayılı Yasanın Anayasa'nın 85. maddesine aykırılığı sebebiyle iptaline dair çoklukla verilen karara karşıyız.

Üye
Fazıl Uluocak

Üye
Şahap Arıç

Üye
Halit Zarbun

Üye
Lütfi Ömerbaş

Üye
Ahmet H. Boyacıoğlu

KARŞIOY YAZISI

Dâvanın görülmesinin Anayasa Mahkemesinin görevine girip girmediği sorununa ait karşıoy :

Anayasa'nın 147. maddesinde ve buna göre hazırlanan Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu hakkındaki 44 sayılı Kanunun 20. maddesinde Anayasa Mahkemesine T. B. M. Meclisinin karar niteliğindeki tasarruflarını denetleme yetkisi tanınmamıştır.

T. B. M. Meclisinin, ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususundaki yetkisi, aşağıda açıkladığım gerekçelere göre Kanun değil karar niteliğine haizdir. Bu nedenle davaya bakmak Anayasa Mahkemesinin görevi dışındadır. Zira :

Anayasa'nın 64. maddesinin birinci fıkrası, T. B. M. Meclisinin görev ve yetkilerini sayarken Kanun yapmak, değiştirmek ve kaldırmak yetkisini açıkladıktan sonra para basılmasına, genel ve

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

özel af ilânına, mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek yetkilerindedir, demektedir.

Anayasa'nın bu hükmü ile kabul edilen prensip, T. B. M Meclisinin ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususundaki yetkisini ancak karar şeklinde kullanabileceği esastır. Bu esas, bu yetkinin, T. B. M Meclisinin tamamen takdirine bırakılmış bir yetki olmasından ve niteliğinin Kanun şeklinde tasarrufa müsait olmamasından dolayı kabul edilmiştir.

Ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusundaki yetkinin karar veya kanun şeklinde olması mücerret bir isim ayrılığı değil, birbirinden farklı çok mühim hukukî sonuçlar meydana getirmektedir. Şöyle ki : Anayasa'mızda prensip olarak T. B. M. Meclisinin karar şeklindeki tasarrufları Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulmamış olduğu halde, Kanunlar bu denetime tabi tutulmuştur (Anayasa Madde 147) Ancak, Anayasa bu denetime tabi tutmak istemediği Kanun hükümlerini ve bu denetime tabi tutmak isteği T. B. M. Meclisi kararlarını yine Anayasa'nın çeşitli maddelerinde açıkça göstermiştir (Anayasa Madde 65 ve 81 de olduğu gibi). Bu düzenleme ve esasların sorunu şudur: Anayasa'nın bu esaslarına göre karar şeklinde kullanılması gereken T. B. M. Meclisinin bu yetkisi, bir Anayasa hükmü ile, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi olacağı açıkça gösterilmedikçe, prensip olarak bu denetime tabi tutulamaz. Bir Anayasa hükmü ile Yasama Meclisine karar şeklinde kullanılabileceği emredilen bir yetkinin kanun niteliğinde kabulü ve onun Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulması Anayasa'nın 64. maddesinin birinci fıkrası ile T. B. M. Meclisinin tamamen takdirine bırakılmış bir konuyu takdir yetkisinin Anayasa Mahkemesine verilmesi sonucunu doğurur ki Anayasa'mızla buna cevaz verilmemiştir.

Anayasa'nın 64/1. maddesinde karar şeklinde kullanılacağı açıklanan bu yetkinin Kanun şeklinde kullanılması için şöyle bir zorunluk bulunduğu ileri sürülmektedir: Anayasa'nın 63. maddesinin ikinci fıkrasında. Meclisler Anayasa'da gösterilen hallerde birlikte toplanır, ilkesi kabul edilmiştir. Anayasa'nın 64/1. maddesinde ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek T. B. M. Meclisinin yetkilerin dendir, denildiği halde bu hususta birlikte karar verebilmek için 64. maddede, Meclislerin birlikte toplanacakları hakkında bir hüküm bulunmaması Meclislerin birlikte çalışmalarına imkân vermemektedir. Bu nedenle Meclislerin birlikte çalışabilmelerini sağlamak ve bu yolla kazaî mürakebenin sağlanmasını temin için kanun yapma prosedürüne uymak zorunluğu meydana çıkmaktadır, denilmektedir. Bu görüş Anayasa Komisyonu raporunda ve madde gerekçesinde yer almıştır. Her ne kadar Anayasa'nın 64/1. maddesinde T. B. M. Meclisinin bu konuca karar vermek için birlikte toplanacakları hakkında bir hüküm konmamış ise de, bu durumun meydana getirdiği zorunluk, aslında karar niteliğinde tanınmış olduğu Anayasa'nın bir hükmü ile açıklanan bir yetkiye kanun niteliği tanımaya ve onu Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutmaya sebep olamaz.

Anayasa'nın yukarıda açıklanan prensipleri karşısında, 64. maddeye, bu kararın verilebilmesi için meclislerin birlikte toplanacakları hakkında bir hüküm konulması gerekirdi. Bunun konulmamış olması bir zühul eseri olup yoksa bununla Anayasa Koyucunun, Anayasanın yukarıda açıklanan kesin prensipleri karşısında, bu karar sözü ile kanunu ifade etmek istediğinin ve bunu Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutmayı kastedtiğini kabule imkân görülmemektedir. Zira Anayasa, kanunların Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi olduğu, kararların ise bu denetime tabi olmayacağı esas prensibini kabul etmiş ve bu hallerin istisnalarını ayrı ayrı maddelerde titizlikle gösterdikten sonra bu sefer de bu prensipleri bertaraf edecek şekilde, karar olarak nitelendirdiği bir yetkinin kanun şeklinde kullanılacağını öngöreceği düşünülemez. Anayasa Koyucunun böyle bir kastı olsa idi bu kastını, bir yerde koyduğu prensipleri sonradan bertaraf etmek suretiyle ifade etmesine bir zaruret bulunmayn, Anayasa yapma tekniğine de uygun olarak ya Anayasa'nın 64/1. maddesinde T. B. M. Meclisinin yetkilerini kanun yapma karar verme şeklinde diye birbirinden ayırmadan bu maddedeki bütün konularda kanun yapma yetkisi tanırda veyahut da ölüm cezalarının

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

yerine getirilmesi hakkındaki kararın Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi olduğunu. 81. maddede olduğu gibi, açıkça göstermek suretiyle bu kastını ifade ederdi.

Ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususundaki yetkinin karar şeklinde kullanılması esası bundan evvelki Anayasa'mızda da mevcuttu ve meclis bu yetkisini karar şeklinde kullanmıştı.

Ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususundaki T. B. M. Meclisinin karar vermeye yetkisinin Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi karşısındaki durum: Anayasanın hukuk devleti ilkesine dayanılarak bu ilkeye göre T. B. M. Meclisinin ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususundaki tasarruflarının da Anayasa'ya uygunluk denetimi dışında bırakılmıyacağı yolundaki görüş de Anayasa'ya uygun düşmeyecektir. Zira hukuk devleti ilkesi nasıl bir Anayasa ilkesi ise ölüm cezalarının yerine getirilmesi yetkisinin karar şeklinde kullanılacağı ve Anayasaya uygunluk denetimi dışında kalacağı esası da birer Anayasa ilkesidirler. Anayasa'da düzenlenen bütün ilkeler birbirleri ile ayarlı olarak tanzim edilmişlerdir. Anayasa'nın üstünlüğü esasında bütün ilkelerin uygulanacağı anlamı mevcuttur.

Ölüm cezalarının yerine getirilmesi yetkisinin maddî anlamda bir kanun olmayıp şekli manada bir kanun olduğu görüşü : Anayasa'mızda aslî anlamda kanun, şekli anlamda kanun şekillerinde kanun yapılması öngörülmüş değildir. Anayasa Komisyonu rapor ve gerekçesinde ver alan bu görüş Anayasa'nın prensiplerini hükümsüz kılacak şekilde bir manalandırmaya dayanak olmaması gerekir. Böyle bir görüş kanun yapma hususundaki amaca da uygun düşmez. Şekli anlamda kanun olduğu ileri sürülen bir tasarrufun aslî anlamda bir kanunun tabi olacağı Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutulmasının gerekçesi mevcut değildir. Öte yandan ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusu niteliği itibariyle de kanun şeklinde yetki kullanmaya uygun düşmemektedir. Bunun bir kanun telakki edilmesi halinde, konunun niteliği kanunun özelliklerine uymayacak ve karşımıza usul yönünden, esas yönünden birçok müşküller çıkaracaktır. Ve bizi Anayasa'da birçok boşluklarla karşılayacaktır. Halbuki bunlar arasında birer Anayasa boşluğu olmayıp, mücerret Anayasa'nın karar niteliğinde kabul ettiği bir yetkinin kanun niteliğinde kabul edilmesinden doğmaktadır. Anayasa bu yetkiyi karar niteliğinde kabul ettiği için, bu yetkinin kanun niteliğinde kabul edileceği düşünülmemiş olduğu için, kanun niteliğinde kabul edilmesi halinde ortaya çıkabilecek müşkülleri halletmeye lüzum görülmemiştir. Mesela Anayasa'nın tanıdığı karar yetkisinin kanun niteliğinde kabulü herşeyden evvel bunu Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi tutacak öbür yandan bunun bir kanun telakki edilmesi sebebiyle Anayasa-Mahkemesinden karar verilmeden önce kanunun yürürlüğünün durdurulması hususunda Anayasa Mahkemesi karar verme yetkisini haiz bulunmadığına dair, ölüm cezasının yerine getirilmesi halinde Anayasa Mahkemesince verilebilecek kanunun iptali hakkındaki bir kararın tesiri olamayacaktır. İşte bütün bu müşküller karar konusunun niteliğinin kanun özelliklerine uymamasının sonuçlarıdır.

Yukarıdan beri açıklanan nedenlerle, Yasama Meclislerinin Anayasa hükmü ile karar niteliğinde tanınan bu yetkilerini kanun yapma usullerine göre kullanmış ve adına da kanun denilmiş olması bunun karar niteliğini değiştiremez. Karar niteliğindeki bir yetkinin Kanun niteliğini alabilmesi ancak bir Anayasa hükmü ile açıklanmasına bağlıdır. Anayasa'da böyle bir açıklama bulunmadığına göre karar niteliğindeki bu yetkinin kanun olarak kabulü mümkün değildir. Anayasa'nın 64. maddesi ile Yasama Meclislerine, ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusunda tanınan yetkinin karar şeklinde kullanılacağı emredilmiş binnetice bu konuda kanun yapma yetkisi tanınmamıştır.

Anayasa'mızda T. B. M. Meclisinin hangi konularda kanun yapma yetkileri bulunduğu sayılmamış ancak hangi konularda kanun yapma yetkisi bulunmadığı bildirilmiş veya bazı konularda yetkisini karar şeklinde kullanılabileceği açıklanmış ise o konularda kanun yapma yetkisi tanınmamış demektir. Anayasa'nın 4. maddesinin son fıkrasının son cümlesindeki, hiç bir kimse

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

veya organ kaynağını Anayasa'dan almayan bir Devlet yetkisini kullanamaz, ilkesi karşısında Yasama Meclisleri, ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusunda kendilerine Anayasa'ca tanınmamış olan bir kanun yetkisi kullanamayacağından, böyle bir yetkinin kullanılmış olması bunun kanun niteliğinin bir hüküm ifade etmemesini, yok hükmünde olmasını, gerektirir ve binnetice ölüm cezalarının yerine getirilmesi konusundaki yetkinin anayasal niteliği olan karar niteliğinin baki olduğu kanun niteliğinin ise vücut bulmamış, yok hükmünde olduğunun kabulünü zorunlu kılar. Bir misal vermek gerekirse: Sevk edilen bir kanun tasarısı henüz Yasama Meclislerinde usulüne göre görüşülüp kabul edilmemiş olmasına rağmen yanlışlıkla görüşülüp kabul edildiği zannedilerek diğer merasim tamamlanıp ilân edildiği farz edilse, bu hiç bir zaman kanun niteliğini alamaz, kanun olarak vücut bulduğu kabul edilemez, yok hükmündedir. Keza; Anayasa'nın 9. maddesi hükmünce. Devlet şeklinin Cumhuriyet olduğu hakkındaki Anayasa hükmü değiştirilemez ve değiştirilmesi teklif edilemez. Bu ilkeye rağmen Yasama Meclislerince Devlet şeklinin değiştirilmiş olduğu farz edilse, bu değişmeyi vücut bulmuş telakki etmek mümkün değildir. Yok hükmündedir. Zira Anayasa'nın 9. maddesi Yasama Meclislerine böyle bir yetkiyi kullanamayacaklarını beyan etmiş ve bu Anayasa hükmünün değiştirilmeyeceğini, yani daima yürürlükte kalacağını kabul etmiştir.

Bu durumda Anayasa'nın 4. maddesinin son fıkrasının son cümlesi hükmü ile Yasama Meclisleri kendilerine tanınmayan bir yetkiyi kullanmaktan men edilmişlerdir. Buna rağmen Yasama Meclislerince bu yetkinin kullanması onun vücut bulmamış, yok hükmünde olduğu sonucunu doğurur.

Bu misallerde olduğu gibi Anayasa'nın 64/1. maddesi hükmü ile ölüm cezalarının yerine getirilmesi hususunda Yasama Meclisine karar şeklinde kullanabileceği açıklanan yetkinin kanun şeklinde kullanılmış olması da aynı sonuca tabi olur. Bunun kanun niteliği vücut bulmaz. Anayasal niteliği olan karar niteliğinde olduğunun kabulünü zorunlu kılar.

Kurada üzerinde durulması gereken bir husus da şudur : Anayasa hükmünce karar şeklinde kullanılması gereken bu yetkinin kanun şeklinde kullanılmış olması halinde, madem ki kanun yapma merasimlerine göre yapılmış ve ilân edilmiştir. Bu kanunun Anayasa Mahkemesince iptali suretiyle, bu aykırılık giderilmiş olur şeklindeki görüş tarzı da yukarıdan beri açıklanan anayasal ilkelere aykırı düştüğü gibi böyle bir görüş tarzı o konuda yetkisi bulunmadığı açık olan bir organın bu tasarrufuna muayyen bir süre için muteber bir tasarruf olma niteliğini kazandırır ki böyle bir sonuç Anayasa'ca asla kabul edilmiş değildir. Şöyle ki : Anayasa'nın 152. maddesi hükmüne göre, Anayasa Mahkemesince iptal edilen kanun hükümleri, Resmî Gazete'de yayınlandığı veya Anayasa Mahkemesince kararlaştırılan tarihte yürürlükten kalkar ve Anayasa Mahkemesi kararları geriye, yürümez. Bu prensiplerin sonucu, bir kanun hükmünün iptal edilinceye kadar yürürlükte ve muteber bir kanun hükmü olmasını gerektirir.

İşte Anayasa'nın Yasama Meclislerine karar şeklinde kullanacağını bildirdiği bir yetkiyi Yasama Meclislerinin yalnız kanun yapma prosedürüne uymak zorunda olduğundan dolayı bu tasarrufunu kanun telakki etmek, buna iptal edilinceye kadar yürürlükte ve muteber bir kanun niteliği tanıyıp buna dayanarak fertlere hak tanımak veya mükellefiyetler yüklemek, Anayasa'nın yukarıda belirtilen esaslarına uymaz.

Anayasa Mahkemesince iptali suretiyle Anayasa'ya aykırılığın giderilmesi her şeyden önce, Anayasa'nın kanun yapma yetkisini tanıdığı konularda bu kanununun Anayasa'nın diğer bir hükmüne aykırı olarak düzenlenmiş bulunması halinde düşünülme gerekir. Yoksa Anayasa'nın açıkça kanun yapma yetkisi tanımadığı bir konuda Yasama Meclisinin kanun yapma yetkisini kullanması halinde buna muteber bir kanun niteliği tanımaya olanak yoktur.

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

Özetlemek gerekirse, yukarıdan beri açıklanan Anayasa prensiplerinin sonucu, ölüm cezalarının yerine getirilmesi hakkında Yasama Meclisinin tasarrufu, karar niteliğinde olup, Anayasa'ya uygunluk denetimine tabi değildir. Anayasa'nın 147. maddesinde ve buna göre hazırlanan Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu hakkındaki 44 sayılı Kanunun 20. maddesinde Anayasa Mahkemesine T. B. M- Meclisinin karar niteliğindeki tasarruflarının Anayasa'ya uygunluğunu denetleme yetkisi tanınmamış olduğundan davaya bakmak Anayasa Mahkemesinin görevine dâhil değildir. Bu nedenlerle ilk inceleme devresinde verilen, davanın görülmesinin Anayasa Mahkemesinin görevi içinde bulunduğuyla ilişkin karara karşıyım.

Üye

Şahap Arıç

Sayın Şahap Arıç'ın karşıoy yazısına katılıyorum.

Üye

Halit ZARBUN

KARŞIOY YAZISI

Yürürlükteki Anayasa'mızın, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini genel olarak belirten 64. maddesinde yer alan "..... mahkemelerce verilip kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesine karar vermek" yetkisinin ceza ve cezanın yerine getirilmesi hukuku alanlarındaki niteliğini saptamak, varılacak sonuç üzerine doğrudan doğruya etkili olacaktır.

Türk Ceza Kanununun 6123 sayılı Kanunla değişik 12. maddesinin üçüncü fıkrasında (.....idam cezası hükmolunan kimse hakkında mahkûmiyet ilâmı Temyiz Mahkemesince tasdik ve Türkiye Büyük Millet Meclisince tasvip edildikten sonra infaz olunur.) denilmiştir. 9/7/-1961 günlü ve 334 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sından önce yürürlükte bulunan 1924 Anayasa'sının, Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkilerini genel olarak gösteren 26. maddesinde "..... mahkemelerden sadır olup katiyet kesp etmiş olan idam hükümlerinin infazı" biçiminde yer alan hükme dayanılarak düzenlenmiş olup, yeni Anayasa hükümleri karşısında gözden geçirilmemiş bulunan Türk Ceza Kanununun 12. maddesindeki bu hükme göre, idam cezası hükmolunan kimse hakkındaki mahkûmiyet ilâmı Yargıtay'ca tasdik ve Türkiye Büyük Millet Meclisince tasvip edildikten, yani kesinleşen ölüm cezasının yerine getirilmesine bir kanun konusu yapılmak yolu ile karar verildikten sonra yerine getirilebilir.

Bu hükümlerin karşılaştırılması sonunda görülmektedir ki, yeni Anayasa'mız, kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilebilmesi için, bunun bir kararla tasvibini yeter saymamış, yerine getirme kararının bir kanun konusu yapılması esasını öngörmüştür. Nitekim, Anayasa'nın 64. maddesinin gerekçesinde "Yasama organı maddede sözü geçen diğer yetkilerini de kanunlar

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

yapılmak yoluyla kullanılacaktır. Gerçekten tasan, her iki Meclisin bu müşterek yetkilerine ayrı ayrı nasıl iştirak edeceklerini (Kanunların yapılması) başlığı altında düzenlenmiş bulunmaktadır. Bu bakımdan, meselâ eski Anayasa rejimimizde meclis karar ile yapılan ölüm cezalarının yerine getirilmesi yeni rejimde bir kanun konusu haline getirilmektedir." denmiş olması, yukarıdaki açıklamayı doğrulamaktadır. Hatta, Temsilciler Meclisinde yapılan ikinci görüşme sırasında komisyon sözcüsü, "..... burada karar vermek tabirinin kullanılmasından maksat 64. maddenin başında kanun koyma halinde olduğu gibi maddî manada bir kanun olmaması sebebiyledir. Aslında genel ve özel af ilânına, kesinleşen ölüm cezalarının infazına bir kanun yolu ile karar verilecektir. Bugün, hukukumuzda şu değişiklik olmaktadır. Bundan evvel idamların infazı bir kararla oluyordu. Şimdi iki meclis olduğuna göre, bu idam infazı bir kanun şeklinde meclislerde müzakere edilip çıkacaktır. Yine aynıyle bunun gibi özel af ilânı da böyle olacaktır. Yani, 64. maddede bahsedilen yetkilerin ve faaliyetlerin hepsi şekli manada her iki Mecliste de burada bahsi geçen kanunların müzakeresi usulüne göre yapılacaktır. İlerde, yanlış anlamaları önlemek için huzurunuzda bir defa daha arz etmeyi faydalı buldum." biçiminde yaptığı konuşma ile konuyu daha geniş ölçüde açıklığa kavuşturmuş bulunmaktadır. Bu durum karşısında, Türk Ceza Kanununun ölüm cezasına ilişkin 12. maddesinin konumuzu ilgilendiren üçüncü fıkrasının Anayasa'nın 64. maddesi hükmü doğrultusunda anlaşılması gerektiğinden, buradaki tasvip işleminin, artık bir kanunla yapılması zorunluğu ortaya çıkmakta ve bu bakımdan, olayımızda bu işin biçimsel bir kanun konusu yapılmış bulunması Anayasa hükümlerine tüm uygun düşmektedir.

Gerek Anayasamız'da gerekse diğer Yasalarda, Türkiye Büyük Millet Meclisince bir kanun konusu yapılmak yolu ile alınan, kesinleşen ölüm cezalarının yerine getirilmesi kararlarının hukukî niteliğini belli eden bir tanımlamaya ve açıklamaya Taşlanmamasına karşılık, öğretilerde bu kararlar, ölüm cezalarının yerine getirilmesi bakımından bir (Yerine getirme koşulu) veya (Yerine getirme için tamamlayıcı bir koşul) olarak nitelendirilmektedir.

Eski Anayasa'mızın 26. maddesinde Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetki ve görevleri sayılırken, bunlar arasında cezaların hafifletilmesi ve değiştirilmesi de gösterilmiş ise de, Türkiye Büyük Millet Meclisinin esasen özel af yetkisi de bulunduğundan, yeni Anayasa'mızın 64. maddesinde hafifletmeden ve değiştirmeden ayrıca söz etmeye gerek görmemiş bulunduğu, bu maddenin gerekçesinden anlaşılmaktadır.

Ölüm cezalarının, yerine getirilmesinden önce, Türkiye Büyük Millet Meclisinin incelenmesinden geçirilmesindeki esas amacın, yukarıda ki açıklama karşısında, gerekli gördüğünde sahip olduğu özel af hakkını kullanması ve bu arada bu cezanın değiştirilmesi veya hafifletilmesi olanağının araştırılmasını ve böylece kişinin Anayasa'ca tanınan ve ortadan kaldırılması halinde ise bir daha geri getirilmesi artık olanaksız hale girecek olan en önemli temel haklarından bulunan yaşama hakkı için bir ek güvence sağlamak olduğu meydana çıkmaktadır. Çünkü, Anayasamızın 7. maddesi ile 132. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca, kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmeleri asıl olduğundan, ölüm cezalara hakkında böyle ayırık bir koşulun da konulması, başka bir biçimde yorumlanamaz.

Diğer yönden ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin kararlar Türkiye Büyük Millet Meclisince biçimsel bir kanuna konu yapılmak yolu ile alınmakta olduğuna ve bu davanın konusu olayda dahi bu yolda hareket edildiğine göre yapılan iptal talebi üzerine Anayasa Mahkemesince kendisine gelen işin esasının incelenmesine karar verilmiş bulunması karşısında, söz konusu ölüm cezalarının yerine getirilme olanağı şimdilik ortadan kalkmış oluyor demektir. Çünkü, gerek Anayasa'nın 64. maddesinde ve gerek Türk Ceza Kanununun 12. maddesinin üçüncü fıkrasında, öngörülen, yerine getirme kararından ibaret (Yerine getirme koşulu) nün gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kuşku bir duruma girmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisince alman yerine getirme kararını kapsayan kanun Anayasa Mahkemesince iptal edilebilir veya iptal istemi red

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

olunabilir. Sonuç red çıktığı takdirde sakıncalı bir sorun doğamaz. Fakat, Kanun iptal edildiği takdirde, o zamana kadar yerine getirilmemiş olan ölüm cezasının, artık yerine getirme koşulu ortadan kalkmış olacağından, yeni bir karar alınıncaya kadar yerine getirilmesine hukuken olanak düşünülemez. Bir an için cezanın iptal kararından önce yerine getirilmiş olduğunu varsayarsak, yasama organının tekrar ne yolda karar bacağı önceden kestirilemeyeceğinden, ortaya, geriye getirilmesi kabil olmayan bir sonuç çıkabilir. Böyle bir sonuç ise Anayasamızın ruhu ve kişinin hakları konusunda koyduğu ilkelerle olduğu gibi, ayrıca tanıdığı insan hakları ve hukukun üstünlüğü ilkeleriyle de bağdaşmaz.

Gerçekten Anayasamız 2. maddesinde, Cumhuriyetimizin niteliklerini (insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, millî demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti) diye tanımlamış bulunmaktadır. Burada sözü geçen Anayasamızın Başlangıç bölümünün beşinci fıkrasında, Anayasamızın, "İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdi ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirmeyi ve teminat altına almayı mümkün kılacak demokratik hukuk devletini bütün hukukî ve sosyal temelleri ile kurmak için" hazırlandığı belirtilmiştir.

Var olan bir hukuk ve kanun yoluna başvurulmuş olması nedeni ile, kesinleşen bir ölüm cezasının yerine getirilmesini öngören kanunun uygulanmasının durdurulması, nitelikleri yukarıda gösterilen bir demokratik hukuk devletinin Anayasasında kişinin temel hakları arasında yer alan yaşama hakkının olağan ve hatta zorunlu bir sonucu olmaktadır.

Anayasamızda ise açılan iptal davaları üzerine, iptali istenen yasa hükmünün uygulanmasının durdurulmasına Anayasa Mahkemesince karar verilebileceğine ilişkin bir hüküm yer almamıştır. Bu nedendir ki, maddî anlamdaki, yani genel ve objektif kurallar koyan kanunlar hakkında böyle bir görev ve yetkinin varlığı söz konusu edilmeyeceği kuşkusuz olduğu gibi, biçimsel anlamdaki yasalar hakkında ise, Anayasa Mahkemesinin, kendisine açılan davada iptali istenen yasa kuralının uygulanmasını bazı özel ayırık hallerde durdurmaya karar verme görev ve yetkisinin var olduğunu kabul etmek gereklidir,

Bu konuda öğretilerdeki henüz tam bir doğrultu ye açıklık kazanmamış tartışmalara girmeden denilebilir ki, Anayasamızda aynı konuda engelleyici veya yasaklayıcı bir hüküm de yer almamış olması nedeni ile. Anayasamızın her zaman ve herşeyden önce göz önünde tutulması ve uyulması gereken demokratik hukuk devleti niteliğine ve koyduğu veya tanıdığı temel hukuk ilkelerine dayanılarak, ve Anayasanın 151. maddesindeki itiraz yolu ile gelen işlerde davanın ve dolayısıyla uygulamanın durdurulması kuralı da gözönüne alınarak biçimsel yasaların konuları bakımından, yerine getirilmeleri halinde artık geriye dönüşü olmayan kişisel bir sonuç doğurmaları olasılığı varsa, bunların uygulanmalarının bir süre durdurulmasına karar verme görev ve yetkisinin, Anayasa Mahkemesinin görev ve yetkileri içinde esasen var olduğunu kabul zorunlu olmaktadır. Kaldı ki, bir yasanın Anayasaya aykırılığı nedeni ile iptal edilmesi gibi çok geniş bir yetkiyi Anayasa Mahkemesine tanıyan Anayasamız'ın daha hafif sonuçlar doğuracak olan, iptali dava edilen yasa kuralının uygulanmasını, belli ve ayırık hallerde, bir süre için erteleme yetkisinin öncelik tanınmış olduğunun kabulü gerekmektedir. Çünkü, az, aksini gerektiren bir hüküm ve neden olmadıkça, bütünleştirdiği çoğun içinde her zaman vardır.

Anayasamızın özellikle sözü ile sustuğu ve fakat özü ile çözdüğü veya uygun bulduğu bu konudaki sorunu içtihat yolu ile de bir sonuca bağlamak, Anayasa Mahkemesinin görevleri arasındadır. Yargısal uygulamaların tümünde, içtihatlarla birlik ve kararlılığın korunması temel olmakla beraber, diğer yönden içtihatların kalınlaşarak, toplum ve insan yaşantısının oluşum ve gelişiminin doğurduğu ihtiyaçları izlemesi gereken hukuk anlayış ve kurallarının dondurulmasına yol açmaması ve dolayısıyla hukukun, çağın gittikçe değişen gerekçelerini yakından izliyerek çağdaş uygar memleketlerdeki ölçü ve yükseklikte oluşup ilerlemesini engelleyici

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

bulunmaması ilkesi de vardır. O halde, yasalarda boşluk olan yerlerde, hukukun üstün kuralları, bütün tarihsel gelişim ve oluşum evre ve aşamalarda geçtiği üzere, mahkemelerin, vicdanî kanıları ile oluşacak olan içtihatlarında uygulama yeri bulmalıdır.

Yeni Anayasa düzenimizin kuralsız bıraktığı, bu alandaki boşluk içtihat yolu ile doldurulurken, Anayasa Mahkemesinin, Anayasadan gelen Anayasa'ya uygunluk denetiminden ibaret görevine engel olunmaması asıl bulunmaktadır. Bu yazımızda açıklanan konu ve hallerde yürütmenin, yani uygulamanın bir süre için durdurulmasına karar verilmesi bir usul sorunudur. Gerek Anayasa ve gerekse Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkındaki kanun, Anayasa Mahkemesinin Anayasaya uygunluk denetiminde uygulanacak usuller yönünden tüm konuları kapsayıcı bir düzenleme getirmemiştir. Yasa koyucu tarafından böyle bir yol seçilmesinin nedeni ise, 44 sayılı Kanunun gerekçesinde de belirtildiği üzere, kurulan Anayasa Mahkemesinin niteliği itibarıyla, karşılaşacağı usul sorunlarını genel ve temel esaslar sayesinde içtihat yolu ile kolaylıkla çözebileceğinin kabul edilmiş olmasıdır. (Millet Meclisi Tutanak Dergisi Cilt : 4, Sıra Sayısı : 54, Sayfa : 2.)

Diğer yönden yukarıki gerekçe ve düşünce, 44 sayılı Kanunla ilgili olarak, Cumhuriyet Senatosu Anayasa ve Adalet Komisyonları ile Bütçe Komisyonundan müteşekkil Karma Komisyonunun hazırladığı 15/4/1962 günlü, 1/37-5 sayılı raporun 6. maddesinde aynen "Anayasamız, Anayasa Mahkemesince uygulanacak usul bakımından münferit bazı esaslar koymakla yetinmiş ve diğer esasları kanuna bırakmıştır. Bu sebeple tasarı metninde usul hükümlerine oldukça geniş bir yer verme ihtiyacı duyulmuş ve hüküm sevk olunmayan hususların da içtihadı terk edilmesi uygun görülmüştür." biçiminde tekrar edilmiş bulunmaktadır. (Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi Cilt : 3 Sıra Sayısı : 51. Sayfa : 2.)

Demek ki, Anayasa Mahkemesi, yargısal bir görev veya işlem yapılırken, gerek Anayasada. gerekse 44 sayılı Kanunda yer alan usul hükümlerini, kamu düzenine ilişkin olmaları nedeniyle herşeyden önce ve kendiliğinden gözönünde tutmak zorunluğunda olduğu gibi, açıklık bulunmayan hallerde de, karşılaşacağı usul sorunlarını içtihat yoluyla çözmesi aynı nedenle zorunlu olmaktadır. Yani, Anayasa Mahkemesi, boşluk olan hallerde karşılaşacağı her usul sorununu kesinkes çözerek bir sonuç doğuracak karara varmakla yükümlüdür.

"Ceza ve infaz usulü hükümleri, Anayasamızın 136. maddesi uyarınca, Anayasanın ruhu ile temel ilkelerine ve buyurucu ve yasaklayıcı veyahut sınırlayıcı bir hükmüne aykırı olmamak kaydı ile genel veya usul yasalarında veya diğer yasalarda yer alabilir. Ceza ve infaz usulü yasalarında veya diğer yasalarda infazın durdurulması konusu ile ilgili olarak yer alan hükümlere göre, yukarıda işaret edilen hukuki neden karşısında, ölüm cezasının yerine getirilmesinin Anayasa Mahkemesince iptal davasında verilecek kararın Resmî Gazete'de ilânına kadar durdurulmasına ilgili yerlerce karar verilmesi olanağı vardır. Ancak, böyle bir olanağın varlığı, Anayasa Mahkemesinin bu konuda karar verme yetkisini ortadan kaldırmaz. Çünkü, sözü geçen yerlerce, yerine getirmenin geriye bırakılmaması halinde, Anayasa Mahkemesinin yasaların Anayasaya uygunluk denetimini yapması görev ve yetkisi, bu yasa hakkında önlenmiş demektir. Anayasanın 8. maddesinin "Kanunlar Anayasaya aykırı olamaz. Anayasa, hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır." şeklindeki hükmü karşısında, Anayasa hükümlerinin üstün tutulması zorunlu bulunmaktadır. O halde, yasaların Anayasaya uygunlusunun denetimine ilişkin Anayasa kurallarından doğan bir yetki ve görevin diğer yasa kurallarınca önlenmesi düşünülemez.

Kaldı ki, Anayasa Mahkemesi de, iptal dâvalarında yargısal bir çalışma yapmaktadır. Bu bakımdan her mahkeme gibi onun da yargı yetki ve görevinin kapsamı içinde gerekli tedbirleri alma yetkisi vardır. Bu nedenle kendisine açılan bir dâvada iptali istenen biçimsel bir yasa hükmünün,

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

iptal dâvasının sonuçlandırılmasından önce uygulanması, geriye getirilmesi olanaksız kişisel bir sonucun doğmasını gerektiriyorsa, böyle bir halde, durumun olduğu gibi korunması hukukça zorunlu olacağından, bir yargısal tedbir olarak uygulamanın durdurulmasına karar verilmesi gerektiğinin kabulü de zorunlu olmaktadır.

Yargılama yerlerinin yargısal görev yaptıkları sırada, somut olaylara uygun ve ayrıca yerine getirilebilir bir hüküm kurulabilmek için zorunlu olan ve yargılamayı, olasılığı bulunan gelişmeler nedeniyle tehlikeye uğratmaktan koruyan bir çeşit yargılama araçlarına öğretilen koruma tedbirleri denilmektedir. Genel olarak, olayın, meydana geldiği zamandaki durumunu bir çok bakımlardan olduğu gibi yaşatmaya, yani, korumaya yarayan., (koruyucu) ve hüküm zamanındaki durumun dahi hukuksal değerini sürdürmeyi amaç güden (Önleyici) diye iki bölümde toplanabilen bu tedbirlere, gerek kişi hakları, gerekse kamu düzen ve yaran yönlerinden zorunluluk görüldüğünden, bütün ileri ve uygar memleketlerde olduğu gibi memleketimiz usul yasa ve hükümlerinde de yer verilmiş bulunmaktadır.

Yargılama usulleri yönünden sadece bir araç ve dolayısıyla geçici nitelikte olan bu tedbirler, gecikme ve değişimleri önlemek ve ayrıca, gerek kişi hakları, gerekse kamu düzen ve yararı yönlerinden haklı görünmek gibi iki temelli koşulun gerçekleşmesi hallerinde uygulanmaktadırlar. Yine bu tedbirler, dâvalarla yargısal işlemlerde taraf olan veya üçüncü kişiler için, geçici olmakla beraber, aleyhte veya leyhte görünebilirler. Ancak, her iki halde dahi amaçları aynı bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin iptal dâvalarının görülmesi sırasında yaptığı görev bir yargılama çalışmasından ibaret bulunduğuna göre, sonunda yerine getirilebilir bir hüküm konulabilmesi, yani Anayasaya verilmiş bulunan Anayasaya uygunluk denetimi görevini yerine getirebilmesi için, dâva konusu yasa kuralı ile ilgili kişisel durumun olduğu gibi korunması zorunlu olabilir. Konumuzda görüldüğü üzere, iptali istenilen yasa hükümlerinin iptal dâvasının sonuçlanmasından önce ilgili yerlerce uygulanması halinde, Anayasa Mahkemesince verilecek bir iptal kararının artık sonuç doğurması olanağı ortadan kalkmış olacağından, burada kişisel durumun olduğu biçimde korunması için, uygulamanın geçici bir süre durdurulması tedbirinin alınmasında haklı bir neden var demektir.

Anayasa Mahkemesinin böyle bir halde uygulamanın durdurulmasına karar vermesi, kendisi ile, ceza ve infaz usulü yasalarına göre bu konuda karar vermekle yetkili ve görevli yerler arasında bir yetki ve görev çatışması durumunu da yaratamaz. Çünkü her iki tarafın yargısal çalışma alanları ayrıdır. Ve böyle bir uygulama, hiç bir halde sakıncalı bir sonucun doğmasını gerektiremez. Diğer yargı yerlerinin uygulamayı, Anayasa Mahkemesi kararına kadar geciktirmelerinin sakıncalı bir durum yaratmayacağı ortadadır. Aslında, Anayasa Mahkemesince uygulamanın durdurulmasına karar verilmesi halinde, diğer yerlerce aksine karar verilmesi de söz konusu edilemez. Çünkü. Anayasa Mahkemesinin yetki ve görevleri, üstün kural olan Anayasa hükümlerinin hâkim kılınması için verilmiştir. O halde her biri bağlayıcı olan bu üstün hükümler, en önde gözönünde tutularak uygulanması gerekir.

Yukarıki nedenlerle ilk inceleme sırasında verilen kararın, yürütmenin durdurulması isteminin reddine ilişkin 3. bendine karşıyız.

Üye
Recai Seçkin

Üye
Kani Vrana

Üye
Şevket Müftügil

KARŞIOY YAZISI

1- İlk incelemede gündem sorunu

Bu işe ilişkin ilk inceleme gündemi 25 Mart 1972 günü, konuya ilişkin ilk inceleme raporu ile birlikte dağıtılmış, bu gündem çağrısında görüşmenin 27 Mart 1972 Pazartesi saat 10 da yapılacağı gösterilmiş ve bu tarihte de konunun ilk incelemesi yapılmıştır.

Şu suretle gündemin dağıtıldığı gün ile ilk incelemenin yapıldığı gün arasında, dağıtım günü sayılmazsa, sadece bir tam işgünü kalmaktadır.

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün (Müşterek hükümler) başlıklı yedinci bölümünde yer alan 33. maddesi (Gündemler) e ilişkin olup aşağıdaki hükümleri taşımaktadır:

(Madde 33- Toplantıların gününü belli etmek ve gündemi düzenlemek Başkanlığa aittir. Gerektiğinde belli işlerin gündeme alınmasına mahkemece de karar verilebilir.

Gündem, toplantı gününden en az on gün önce asıl ve yedek üyelere dağıtılır. Acele hallerde bu süre, mahkemece kısaltılabilir.....)

Görüldüğü gibi madde hükmü açık olup gündemin toplantı gününden en az on gün önce üyelere dağıtılması gerekmektedir. Acele hallerde mahkeme kararıyla bu süre kısaltılabilir.

Bu dosyanın konusu bir iptal dâvasıdır. Buna göre, Anayasa Mahkemesi Kuruluşu ve Yargılama Usulü hakkındaki Kanunun 26. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince Anayasa Mahkemesi, dâva dilekçesinde eksiklik bulunup bulunmadığını, dilekçenin kayıt tarihinden itibaren on gün içinde inceleyerek eksik varsa tamamlanmasını ilgililere tebliğ etmek zorundadır.

Şu duruma ve, ilk incelemelere ilişkin gündem sorununu da kapsayan, içtüzüğün 33. maddesi hükmüne göre on günlük gündem süresinin kısaltılmasını gerektiren acele bir hal karşısında bulunduğu görülmektedir.

Bu nedenlerle mahkememizin 44 sayılı Kanunun 26. maddesindeki müddeti saklı tutacak surette gündem süresini kısaltıcı bir karar alması gerekmektedir.

Kaldığı iptal dâvasını açan, ayrıca yürütmenin durdurulmasına da karar verilmesini istemiştir. Bu bakımdan ilk incelemenin acele yapılarak bu istem hakkında bir karar verilmesinin gerekmiş olması da içtüzüğünü, maddesindeki (Acele hal) hükmünün uygulanması için, ayrıca, yeter bir neden teşkil etmektedir.

Durum bundan ibaret iken içtüzüğün 33. maddesinin 44 sayılı kanunun 26. maddesine uymadığı yolunda bir yorum yapılarak söz konusu içtüzük maddesinin işlemeceği sonucunun çıkarılmasında isabet görmemekteyim.

Bu nedenle kararın konuya ilişkin bölümüne karşıyım.

2- Esasın incelenmesine ilişkin gündemin düzenlenmesi sorunu :

İlk incelemesi 27 Mart 1972 günü yapılan bu işe ait esas inceleme raporu, 30 Mart 1972 günü dağıtılmış ve aynı gün Başkanlıkça dağıtılan bir (Gündem) ile de (İşin ivediliği nedeniyle

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

İçtüzükte belirtilen sürelerin kısaltılması yolu ile gündemin kurulca saptanmasına ilişkin görüşme) için mahkeme heyeti 31 Mart 1972 Cuma günü saat 14.30 daki toplantıya çağrılmıştır.

Konu, üç kişi hakkında yetkili mahkemece verilmiş olan ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin bir kanunun Anayasa'ya aykırı olduğu öne sürülerek açılmış bir iptal davasıdır.

Suçluların kimliği ve suçlarının mahiyeti ne olursa olsun, şayet öne sürüldüğü gibi Anayasa'ya aykırılık mevcutsa söz konusu kanun iptal olunacağından ölüm cezaları da yerine getirilemeyecektir. Kişi hayatı bakımından bu derece önemli ve işlenecek ufak bir yanlışlığın bile bir daha düzeltilmedi mümkün olmayan böyle bir işte (İvedilikten) söz etmek mümkün değildir.

Aksine bu nitelikteki işlerde, kanun ve tüzüklerdeki müddetlerin sonuna kadar inceleme ve araştırmanın sürdürülmesi, hiç bir şekilde müddetlerin kısaltılmasına olanak veren hükümlerden yararlanmanın düşünülmemesi doğru olur.

Bu nedenlerle esasın incelenmesine ilişkin sürelerin kısaltılması kararlarına karşıyım.

3- Esas inceleme raporunun dağıtım müddeti sorunu :

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün esasın incelenmesine ilişkin 16. maddesinin birinci fıkrasının son cümlesinde raportörlerce hazırlanan esas inceleme raporlarının bir örneğinin gündemin dağıtılmasından en az on gün önce üyelere verileceği hükmü yer almaktadır.

Tüzükte, bu müddeti kısaltma konusunda hiç bir makama yetki verilmemiştir.

Yukarıda da belirtildiği gibi konuya ilişkin esas inceleme raporu 31 Mart 1972 gününde dağıtıldığına göre, gündem süresinin kısaltılmasına ilişkin İçtüzüğü'nün 33. maddesi uygulanarak süreler kısaltılsa bile, raporların üyelere gereği gibi incelenmesine imkân bırakmak için içtüzüğü'nün 16. maddesi ile kabul edilmiş olan on günlük sürenin hiç bir şekilde kısaltılması söz konusu olamayacağından esas incelemenin 31 Mart 1972 den on gün geçmedikçe, yani 11 Nisan 1972 den önce yapılması mümkün değildir.

Bu nedeni davanın esasının 6 Nisan 1972 gününde incelenmiş olması da içtüzük hükümlerine aykırı bulunmaktadır.

4- Yürütmenin durdurulmasına karar verme sorunu :

Anayasa'nın 148. maddesinde Anayasa Mahkemesinin uygulayacağı yargılama usullerinden söz edilmektedir.

Bu maddede : (Anayasa Mahkemesi, Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar dışındaki işleri, dosya üzerinde inceler. Ancak gerekli gördüğü hallerde sözlü açıklamalarını dinlemek üzere ilgilileri çağırır.) şeklindeki iki usul hükmü dışında Anayasa Mahkemesinin Yargılama Usullerinin kanunla düzenleneceği kuralı konulmuş bulunmaktadır.

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri hakkındaki 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunda, Mahkemenin, Yüce Divan sıfatı ile görev yaparken yürürlükteki kanunlara göre (Madde: 34). Parti kapatma dâvalarına bakarken de Ceza Muhakemeleri Usulü Kanununa göre (Madde : 32) Yargılama yapacağı gösterilmiş, Anayasa'ya uygunluk denetimine ilişkin iptal davalarında ve itiraz yoluna başvurmalarda uygulanacağı bir kısım, usul hükümleri de ayrıca düzenlenmiştir.

Bunların dışında genel hükümlere göre öteki yargı organlarınca uygulanan usullere ve tedbirlere ilişkin hükümlere, örneğin yürütmenin durdurulmasına, Anayasa Mahkemesince de

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

gerektiğinde başvurulabileceği hakkında kanunda açık bir gönderme yapılmadığı gibi bunu yasaklayıcı bir hüküm de konulmamıştır.

Şu duruma göre konunun çözümü, Anayasa Mahkemesinin görevinin niteliğinin değerlendirilmesine ve Anayasa'nın bu mahkemeyi kurmakla gözetmiş olduğu amacın tayinine bağlı kalmaktadır.

Anayasa Mahkemesi; yasaların Anayasa'ya uygunluğunu denetleme, Anayasa'ya aykırı yasaların yurttaşlara uygulanmasını önlemek suretiyle Anayasa'nın üstünlüğü ilkesini yurt düzeyinde hâkim kılma ve kişilerin Anayasanın tam himayesi altında bulundurulmalarını sağlama amacı ile kurulmuş olup bu görevlerin gereği gibi yerine getirilebilmesi için daima bu amaçların gözönünde bulundurulması ve bunlara ulaşmak için kendi kanununda düzenlenen usullerin veya öteki yargı usul kanunlarında mahkemelere verilmiş olan yetkilerin kullanılması zorunludur. Diğer bir deyimle Anayasa'nın üstünlüğünü sağlamak için başvurulmasında zorunluk gördüğü bütün usul kurallarını uygulaması, Anayasa Mahkemesinin görevlerinin tabii bir sonucudur.

Buna göre bir iptal davasına bakılırken veya bir mahkemece yapılan itiraz incelenirken Anayasa'nın üstünlüğü prensibi zorunlu kılırsa, yani kanunun uygulanmasının durdurulmaması halinde geri dönülmesi mümkün olmayacak biçimde Anayasa'ya aykırılık halinin meydana geleceği belli ise Anayasa Mahkemesi, kesin karara kadar yürütmeyi durdurma kararı verebilir, hatta böyle bir kararı vermekle yükümlüdür. Zira bu yolda karar vermediği takdirde kişileri Anayasa himayesinden yoksun bırakmış olur, buna da yetkili değildir. Aksine bu himayeyi sağlamakla görevlidir. .

Esasen Anayasamız'da bu fikrin, itiraz yoluna başvurma halinde kendiliğinden uygulama alanı bulduğu da görülmektedir :

Gerçekten Anayasa'nın 1488 sayılı Kanunla değişen 151. maddesinde :

(Bir davaya bakmakta olan mahkeme, uygulanacak bir kanunun hükümlerini Anayasa'ya aykırı görürse veya taraflardan birinin ileri sürdüğü aykırılık iddiasının ciddi olduğu kanısına varırsa, Anayasa Mahkemesinin bu konuda vereceği karara kadar davayı geri bırakır.) denilmektedir.

Madde hükmü acıktır :

Anayasaya aykırılık ihtimalinin ciddi bir görünüm alması halinde, açılmış olan dava geri bırakılmakta, yani o davanın tarafları hakkında söz konusu kanun hükmünün uygulanması, Anayasa Mahkemesince karar verilinceye kadar durdurulmaktadır.

Madde hükmü Anayasa'nın üstünlüğü prensibinin doğal sonucudur. Bu suretle kişi, Anayasa'ya aykırı bir kanunun uygulanmasından korunmakta ve Anayasa'nın himayesi altına alınmaktadır.

İtiraz yolu için Anayasa'da öngörülen bu hükmün benzerine, iptal davaları bölümünde yer verilmemiş olması, genel olarak bu davaların konularının belli kişi veya kişiler olmayıp kanunlardan ibaret bulunması, yani genel ve objektif nitelikte olmasıdır. Bu bakımdan sorunun bu görüntüsüne bakarak Anayasa'ya ve Anayasa Mahkemesinin kurulmasına hâkim olan ve yukarıda açıklanan esas fikre iptal davaları alanında değer ve yer verilmemiş olduğu şeklinde bir sonuç çıkarmak doğru değildir.

Bu dosyada olduğu gibi iptal davasının konusu da, belli kişi veya kişiler hakkında Anayasa'nın üstünlüğü prensibinin ve Anayasa himayesinin sağlanması olursa 151. maddeye

Esas Sayısı:1972/13
Karar Sayısı:1972/18

kıyasla, kanunun o kişiler hakkında uygulanması, Anayasa Mahkemesince, kesin karar verilmeye kadar durdurulmalıdır.

Bu yolda karar vermeğe Anayasa Mahkemesi bir bakıma da yükümlüdür. Zira yürütmenin durdurulması kararı verilmediği müddetçe usulünce yürürlüğe girmiş bulunan bir kanunun - uygulanmasının her an mümkün olduğu öne sürülebilir. Gerçi hakkında iptal davası açılmış olan bu nitelikteki bir kanunun dava sonuna kadar uygulanması gerekirse de şekli usul kurallarına dayanarak iptal davasının sonucu beklenilmeden kanunun uygulanması karşısında kalınılabılır.

Bu dosyanın konusu olan kanun, üç kişi hakkındaki ölüm cezalarının yerine getirilmesine ilişkin olduğuna ve kanun hükmü yerine getirildikten sonra kanunun Anayasa'ya aykırı görülmesi halinde iptal edilmesi de zorunlu olduğuna göre, artık yaşamaya geri döndürülemez durumda olacak bu kişiler, Anayasa Mahkemesinin tutumu sonucunda Anayasa himayesinden yoksun kalmış olurlar ve Anayasa'ya göre kesin ve herkesi bağlayıcı nitelikte olan Anayasa Mahkemesi kararı da uygulama olanağını yitirmiş bir belge olarak kalır.

Bu nedenlerle davacının istemine uyularak Anayasa Mahkemesi kesin kararım verilmeye kadar söz konusu 1576 sayılı Kanunun uygulanmasının durdurulmasına karar verilmelidir.

Kararın konuya ilişkin bölümüne bu düşünce ile karşıyım.

Üye

Muhittin Gürün